

دملا امیردپوان

ترتیب
دمحمد معصوم هوتک

اوکویل-کاناڊا

مارچ ۲۰۰۲ع

Ketabton.com
www.hotakonline.com

ملا امير او د پوان يې

دملا امير د پوان دغه نسخه، چې ماد چاپ له پاره تياره كړه، ماته د ۱۳۲۵ ش كال په سر كې په كندهار كې لاس ته راغله او تركتولو وروسته يې راته څرگنده سوه چې دانسخه دارواښاد حاجي دوست محمد بړيڅ له كتب خانې راوتلې وه^۱. حاجي صاحب مرحوم پخپل قلم ځای ځای د شاعر نوم دنوموړي خطي نسخې پرځنډو كښلې و^۲.

دملا امير د پوان د حجم له مخې وړو كې د پوان دئ او (۸۰) غزلي او نظمو نه لري خود الفبي د ټولو پټيو غزلي پكښې سته. د پای پاني يې د (ياء) ردیف ته رسېدلې دي خو څو پاني يې كڼو دي. مادانسخه تر موندلو څو مياشتې وروسته د زېري په جريده (د ۱۳۲۵ ش كال ۹ - ۱۰ گڼه) كې معرفي كړه او دهغي ليكنې لنډيز دلته مكرر انقلوم:

^۱ حاجي دوست محمد بړيڅ د سراج الملت والدين امير حبيب الله خان د پاچهۍ په دوهم كال (۱۲۸۲ ش) په كندهار كې زېږېدلی او د ظاهر شاه د پاچهۍ په شپږدېشم كال (۱۳۴۸ ش) په كندهار كې وفات او پخپله پلرنۍ هديره كې ښخ دئ. پلار يې قيام الدين خان او نيکه يې محمد يوسف اخوندزاده نومېدی. د حاجي دوست محمد بړيڅ پېشه سوداگري وه او د څورلسمې هجري شمسي پېړۍ په دېرشمو كلونو كې يې د كندهار د شاه بازار په ختيځه راسه كې د پونبلي چارو شمال ته د خارجي بوټونو پلورنځی درلود. حاجي صاحب په پښتو ژبه د نثر په برخه كې قلم چلاوه او يوه غني كتابخانه يې درلوده چې د پښتو وپارسي و عربي ژبو خطي نوادري پكښې خوندي كړي وو. دده كتابتون په كندهار كې دارواښاد محمد حليم سلېمي (۱۳۸۴ ش مې) تركتابتون وروسته د خطي نسخو د كيفيت او كميت له دركه مشهوره كتابخانه وه. د بايزيدروښان نوې موندل سوې رساله، چې د علم درسا لې په نامه په ۱۳۲۴ ش كال دارواښاد سرمحقق دوست شينواري په سريزه او سمون په كابل كې خپره سوه، د حاجي دوست محمد بړيڅ له كتابتون څخه راوتلې وه. د حاجي دوست محمد بړيڅ زوی نور احمد بړيڅ هم د پښتو ژبې ليكوال او د طلوع افغان اخبار پر كاره همكارو. نور احمد بړيڅ په ځواني كې مړ سو (دی بايد له ارواښاد پوهاند ډاکټر نور احمد بړيڅ سره مغالطه نه سي).

^۲ زه (هوتک) د نوموړي ليک دده د کتابتون دنورونسخودکتلوله خاطره پېژنم اوزماپه کتابتون كې د حاجي دوست محمد بړيڅ په قلم داخوند دروېزه دمخزن الاسلام ځيني برخي سته چې دخپل کتابتون د يوې نسخې اودارواښاد سلېمي د کتابتون دکومي نسخې تر مقابله کولو وروسته يې يادابنت كړي دي. د حاجي صاحب مرحوم ليک په نسبتاً ښکلو خطونو كې راتلای سي.

د ملا امیر دیوان

ملا امیر د خور لسمي هجري قمري پېړۍ په سرکي په کندهارکي يوله هغو شاعرانو څخه و ، چي مردف دېوان يې درلود او شعرونه يې دخلکو خولوته لوېدلې وو . هسي خوپه پښتنو شاعرانو کي مـورـد (امير) او (امير محمد) په نامه څوتنه پېژنو ، خوپياوړي محقق پوهاند عبدالشکور رشاد د پښتانه شعراء په دريم ټوک (۸۲۷ مخ) کي د امير په نامه يوشاعر معرفي کړی دئ ، چي زموږ تریبـحـث لاندې ملا امير سره يې ځيني گډه وجوهات سته . دی ليکي :^۳ امير په خټه پوپلزی و ، د کندهار د تلوکان^۳ په کلي او سپده دده د پښتو مردف دېوان شته او د پارسو او عربي دېوانونو د لرلو په باب يې هم خبري کيږي دده ژوند د ۱۲۹۱ هـ ق کال^۴ په حدودو کي تاکلاي شو او عمر يې تر ۹۵ کالو پوري رسېدلی دې . له دېوانه څخه يې معلومېږي ، چي د ژوند وروستي کلونه يې په گرش (هيلمند) کښي تير کړي دي .^۵

ددغي ليکني په استناد د ((فرهنگ زبان و ادبيات پښتو)) محترم مولف هم دده يادونه کړې ده . په پښتانه شعراء کي د امير د کلام د (ی) ردیف څلور پښتو بيتونه خوندي دي . زه په غوڅه توگه حکم نه سم کولای ، چي (امير) او (ملا امير) به يوسړی وي . د (امير) په باب خو لوی محقق پوهاند رشاد ليکي ، چي ظريفه او شوخه طبعه يې درلوده . د ملا امير په دېوان کي مادظرافت او شوخی صريحه نمونه ونه موندله . خو د عصر او وخت نژدېوالي اود اوږده عمر تېرول او د ملا امير په

^۳ تلوکان د کندهار د پنجوايي ولسوالۍ مربوط کلی دئ ، چي د کندهار ښار لويديځ لور ته پروت دئ .
شاوخوا يې دانگور و باغونه دي . د پښتو او فارسي ژبي شاعر او د تاليفاتو څښتن ساگزی ملاحسن اخوند (۱۱۷۷- ۱۲۴۵ هـ ق) د همدغه تلوکان دئ . فارسي دېوان يې چاپ سوی دئ . زما (هوتک) سره يې يوه ښکلې قلمي نسخه سته ، چي دهرات د نائيب الحکومه سعد الدين خان د زوی عبدالعلي خان (خان آغا ؟) په پرمانيست د (محمد رحيم الکوزي قندهاري الاصل ساکن هرات) په قلم ليکل سوی دئ .
^۴ دغه کال په پښتانه شعراء کي ۱۳۹۱ هـ ق راغلی دئ ، چي چاپي غلطی ده . دغه غلطی زما په پورتني مقاله کي ، چي په (زيري) جريده کي خپره سوی ده ، بياتکرار سوی ده . د مقالې تراچاپ وروسته ما افاضل استاد په دې باب خبري هم وکړې او ما وعده ورکړه ، چي دغه غلطی به يو وخت سموم . دادئ اوس اووه ويستمه د مارچ ۲۰۰۶ ع) مي خپله ژمنه پوره کړه .

دملا اميرديوان

دېوان کي د (نهرسراج ويالې) يادونه⁵ (۱) بيا هغه وجوهات دي، چي ددوي ترمنځ شريک دي. د اوسنيو ماخذونو، روايتو او دېوان څخه دا فيصله گرانه ده، چي ((امير)) او ((ملا امير)) به يوشاعروي. په هر صورت زه اوس دې د ((ملا امير)) په نامه د موجوده دېوان له مخي تاسي ته درېپېژنم او دېوان يې درته معرفي کوم. نوره څېړنه به راتلونکي ته پرېږدو. گوندي داسي مواد لاس ته راسي، چي ددې موضوع له سپينېدو سره مرسته وکړي.

زما د کتابتون په خطي نسخو کي د ملا اميرديوان سته، چي نوم يې ((مخبر العشق جديدي)) پرايښي دئ. ديوان مردف او دپاي له خوانيمگري دئ. دوروستي پاني رکاب يې (خما مقصود) ليکلي دئ، چي دا کلمات دراتلونکي مخ دلومري بيت شروع ده. نسخه پر عادي کاغذ په توره سپاهي ليکل سوي ده او دې پر بې سليقي او بېسواده کاتب کار معلوميري. څرنگه، چي دېوان نيمگري دئ، دکاتب نوم او د ليکلو کال يې نسته. د دېوان پر څنډو څوځايه ۱۳۲۷ او يوځاي ۱۳۲۸ کښل سوي دي. نه پوهېږم، چي دابه د ليکلو کال يا کلونه وي که يا؟ د دېوان ټولي غزلي اتياوو ته رسيري او د(ي) رديف هغه څلوربيته، چي د پښتانه شعراء په دريم ټوک (۸۲۷مخ) کي خوندي دي، دلته نسته. که (امير) او (ملا امير) يوشاعروي، نوښايي دغه بيتونه به په هغو پانوکي وي، چي ضايع سوي دي. د دېوان پيل داسي دئ:

له بسم الله وروسته. هذا کتاب مخبر العشق جديدي.

نن مشغول سه په الحمد و په ثنا په دهان کښي دي چليږي ژبه ستا

⁵ د نهرسراج د ويالې يادونه زه پردې خبره دليل بولم، چي ملا امير په هيلمند کي هم استوگنه کړې ده او احتمالاً په ((گرش)) کي.

د ملا امیر دیوان

هر بنده لــــره لازم ثنا گو یی ده په قرآن کښي بیان کړی پاک مولا

++++

له د پوان څخه یې مادده د ژوند په باب زیات مشخص ټکي ونه موندل .
دامیر حبیب الله (۱۳۱۹ - ۱۳۳۷ هـ ق) یادونه یې خوځایه کړې ده:

د سراج المله والدين بنــــه د بده ده
ملا امیر دده دو عاگوى⁶ نه د فرنگ یم

او یا:

د پردي عــــمرد امیر حبیب الله وي
تر سایه لاندې ناست امتیان ستا محمد
تل مشغول د قندهار پــــه آبادي ده
اوس مشغول په نهر سراج نهر اعلی محمد
نهر سراج به خدای معمور که وخت نژدې دی
ملا امیر فقیر دو عاگوى ده هر صبا محمد

د نهر سراج واله (ویا له) په ۱۳۲۵ هـ ق کال دهیلمند له رود څخه افتتاح
سوه⁷

د د پوان د (ب) ردیف دیوې غزلي مقطع داسي ده:

د یار لس صدی هــــم شپږ ویشته کاله
وو تېر شوي ملا امیر بیان کوي له هره باب

⁶ ((دو عاگوى)) باید دوې څپې ولوستل سي.

⁷ حبیبی - عبدالحی پوهاند - د افغانستان تاریخي پېښلیک - ۲۲۲ مخ

دملا اميرديوان

ديارلس سوه شپرويشت هق كال داميرحيب الله دپاچهي اووم كال
دئ. له دي ټولو خبروځه څرگندېږي ، چي داميرحيب الله دپاچهي
دوران دملا امير د شاعري د اوج زمانه ده . په دغه وخت كي دي سپين
ږيري دي ځكه وايي :

ملا امير په سپينه ږيره تل ژړا کړي
راشه زما پر غريبۍ وکړه پوښتنه

++++

اشعاريې دده پر علم او پوهي باندي شاهدي ورکوي . دتصوف خوايې
درنه ده . اخلاقي شعرونه هم لري . له اشعارو ځخه يې معلومېږي ، چي
ملا امير په سلوک کي دنقشبنديه طريقي پيرو دئ . دسلوک اوسير
پراوونه داسي بيانوي :

دوحدت له باغه درخته رانېکاره شوه
نه يې مثل په زمين لکه نشتر و

.....

د توحيد ترسوزن ووزه که يکتا يې
که دوتا يې ځان يکتا کړه يک بشر

.....

محبت د خدای نهال پر خپل زرگي کړه
او بـــــــــوه يې په چشمه د شريعت
اســـــــــم ذات د زړه صيقل د سالکانو
تصفيه د زړه راځي پـــــــــه طريقت
بيا به کشف و کرامات درته حاصل شي
پوشيده لـــــــــره دا حال د حقيقت
معرفت مي شناخت د خدای پر خپل طاقت ده

دملا اميرديوان

((ملا امير)) تعريف کــــوي دمعرفت

په دېوان کي يې يوه تقريبا بشپړه فارسي غزله او خوشير وشکر بيتونه سته. فارسي شعريې دتيتي سويې شعردئ او خوندورنه دئ.^۸

+++++

+

دادهغي ليکني لنډيزو ، چي ماشل کاله وړاندي دکابل په زېري جريده کي خپره کړې وه^۸ . تردې وروسته مي ددېوان قلمي نسخه د چاپ له پاره تياره کړه . اودتيارسوي متن يوه برخه مي (د ق ترديفه) پخپل خط په يوه جلا کتاب کي پاکنويسه کړه اونورکارله گران هيواد څخه دراوتلوله اسيته نيمگورپاته سو . دامتن او خطي اصل يې له هيواده راته زمامورکراچي ته راوړساوه اومايپاله خانه سره کاناداته راوړ(۱۹۹۲ع) . سرکال مي دکاغذوله منځه دامتن راوايست له سره مي وکوت اوکمپيوټري چاري مي يې بشپړي کړې اودخپلو هغو ليکنو په تاخچه کي به يې کنسېرډم ، چي زماناچاپ اثار دچاپ په انتظار پکښې پراته دي .

دنوي کتني په ترڅ مي لازمه وبلل داڅوتکي نورهم پرخپله پخوانۍ ليکنه باندي ورزيات کړم:

ملا اميردمتوسطي درجې ملا ، دتيتي سويې شاعر ، دلورجوش و خروش مخلص سالک دئ اوپه سلوک کي دنقشبنديه طريقي لاروي دئ . دېوان يې له يوڅوغلورپرته نورټول دسيراوسلوک مسئلوته وقف کړئ دئ اودتصوف غامض اوپېچلي موضوعات يې په ډېرساده

⁸ دنوموړي مقالې بشپړمتن زما دناچاپه اثر "کچکول" په لومړي ټوک ۲۲ مخ کي خوندي دئ .

دملا اميرديوان

شعري بيان ڪري دي. دده شعرله لويه سره هم فوق العاده ساده اوله هنري مزيتته خالي دئ اوفني کمزوري، قافيوي نيمگرتياوي اودوزن ناهماهنگي. بي دلوستونکي مخي ته ڊپري راڻي، خودتصوفي اړخ زياتوب بي دشعري قابليت د نه ورتيا له امله دشعر خوند ورننگ نور هم ورپيکه ڪري دئ. ده ته خپل شعرکله کله دومره لورنڪاره سوي دئ چي وايي پخته کار سالک به بي په بيان پوهبري (د ن رديف) خو حقيقت دادئ چي دده په شعري مفاهيم بيخي په ساده پيرايه کي بيان سوي دي. شاعرتي دسيروسلوک او طريقت پرورشوباندي خان بالغ بنڪاري اود دستار ترلوتمه لري (د ع رديف) خو ڳاي ڳاي بيا پخپله ورته خان ناقابل ايسي (د ف رديف). شاعر دسلوک دلاري خطرات هم له پامه نه دي اچولي اود آيات وحديث په استشهاد وايي چي په طريقت تربل هر مسلک د ملحدی خطر ڊپره ده (د ه رديف). دي دخطر ڳاي هم دخپلي تجربې او پوهي له مخي نويو سالکانوته وربسي (د ن رديف).

شاعر غواري دڳينو کلماتو په راوړلوسره خپله تواضع اوانڪسار تمثيل ڪري اود خان له پاره د (کمينه، دون همته...) کلمات ڪاروي خو ددغو کلماتو مروجي معناوي دعجزو انڪسار بنڪارندويي نه کوي، بلکي استعمال بي دلاسه لاد شخصيت ددرناوي پله سپکوي.

دملا اميرپه دپوان کي ديولتاريخي پيڻويادونه سوي ده چي مايي دلومري وارمرفي په ليکنه کي مثالونه راوړي دي اوتاسي بي يوه برخه وړاندي ولوستل (دسراج الملت والدين اميرحبيب الله خان، دکندهار دنايب الحکومه يادونه اودنهرسراج دويالي دکيندلوکار). ددي پر څنگ دي وطن ته دروسانودراتگ خبرداري اودهغوپه مقابل

دملا اميرديوان

کي دغزا او جهاد هڅونه کوي (د * و * رديف) چي مادهمدي متن په (۲۱) مخ (۱) حاشيه کي تبصره پرکړې ده.

دملا امير شعري ژبه په عمومياتو کي دلويديځي لهجې ځانگړتياوي لري او په خصوصياتو کي بيا د هيلمندا وروزيگان د شاوخوا پښتنو ژبه تمثيلوي. دی ځای ځای د شعري اړتيا له اسسته د کلماتو وروستي حرکتونه غورځوي او نعمتونه د نعمتون په شکل کاري.

داوه هغه ټکي چي يادونه به يې دملا امير د شعريه پوهېدلو کي مرسته وکړي.

محمد معصوم هوتک

اوکويل - کاناډا

۲۷ مارچ ۲۰۰۲ع

دملا اميرديوان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

نن مشغول شه په الحمد و په ثنا
په دهه ————— ان کښي دي چلېږي ژبه ستا
ه ————— ربه لازم ثنا گوښي ده
په ق ————— ران کښي بيان کړي پاک مولا
صد درود و صد ————— لامه دي انعام وي
له ما خ ————— واره امتي پر خپل پېشوا
ه ————— م پر آل ه ————— م پر اصحابو دده باندي
ه ————— م پر واره گذشته و و انبيا
که ظاهر ————— رباطن الف شوې مردانه يې
په لباس د (ج) په پت شي س ————— رتپا⁹
که د (ز) نسبت دي و ک ————— و خپل نفس ته
پر دغه ————— تقصير همېش ک ————— و ه ژړا
ښه محکمه پيال ————— ه نوش د قناعت کړه
بې صبري ده بدبختي ل ————— و يه بلا
شفقت د فقير و ع ————— ظ و نصيحت دی
زياتي نه ل ————— ري قدرت د ضرب پر چا
راش ————— ه و نيسه محکم دربار محکمه¹⁰
خان ورگ ————— ک ————— په مجلس دا وليا
هر گناه ل ————— ره زنگه ————— و نه پر زرگي دي
آيينه د زړه ل ————— ه زنگه ک ————— په صفا
که صادق يې يک بيني يک جهتي ک ————— په
د ت ————— و حيد پر لار ت ————— لای نه شي دو بين بيا

⁹ سرتپا = سرتريا

¹⁰ دانيم بيتي کت مټ وليکل سو

د ملا امیر دیوان

گمراهان د زمانې تر حساب تېر دي
ملا امیره) کناره شه له هر چا

که ساقی راکه جامونه دکوثریا
په کارنه لورم دنیاو سیم و زریا
هست می ستا په هست موقوف ده فضل و کړې
پرخپل هست باندي دهست و کوره نظریا
په نظر دکام لانونمی منظور کړې
معتکف دي د درباری م هم د دریا
ممکنات چي رب پیدا کوره په قدرت خپل
دا هـه دي نښانی د پیغمبریا
هیخ د حسن سیال (بی) نشته په دنیا کښی
سیالی نه که ستا لـه رنگه شمس قمریا
چي پیدا یی ستا لـه رویه کل اشیا کړه
پاک الله پرتا عاشق ، تی¹¹ کړې اظهریا
و دیدن ته دي محتاج شـه و گدای دي
که روزي می ستا دیدن شي په محشریا
زه چي مست ورنه دانه د زمانې یم
د پرستان رندانـه دي ستا دریا
عشق دي هسی سرگردان کرم په عالم کښی
نه پوهېرم په خپل نفع و ضرریا
بی صبری می شوه غالبه ستا په عشق کښی
قناعت پیاله که راکـه پقدریا
دهجران په اورمی مـه سیخه صنمه
ملا امیر) که مـه فرح کړې په نظریا

¹¹ تی = ته بی

د ملا امير ديوان

صدقه شه صدقه شه دل و جان زما
 تـر ديدن و تـر ديدن دخيل جانان زما
 يـو ديدن و عاشقـانـو لره بس ده
 همپشه دوى ثناخوان دي د خوبان زما
 منتـظـر و رتـه و لاړ دي بې اختياره
 كه معـمـور شي په ديدن د گل ريحان زما
 نه له سترگـو غاښـپـري نه په سترگو برابرده
 لاړد عقل نشته چي څرگنده شي سبحان زما¹²
 هيڅ تعليم و عاشقـانـو و ته نه شي
 دواړه كـو نه دي پرې ايښي پر جانان زما
 شابـس شابـس د عـاشق پـر همت باندي
 چي يـك بـين شـو يـك جهته پرميدان زما
 (ملا امير) غريب دو بين دئ تې¹³ يكيين كړه
 رب كـر يم ده هم رحيم ده هم رحمان زما

چي طالب شوم دمطلبوب
 په كال سلب شوم مسلوب
 هسـي رنـغ را بانـدي راغـي
 په مثال لـكه ايـوب
 د عشق دارنگ سـخته زورده
 بې بصر كئ¹⁴ عشق يعقوب
 كه معشـوق هر خو جـفـا كـري

¹² ددې بيت څپې د غزلي دنورويبتود څپو پريرتله زياتي دي.

¹³ تې = ته بې

¹⁴ كئ = كړئ

دملا اميرديوان

وعاشق ته وي مرغوب
عاشقان چي همپوش ژاري
بمباران دي په مقبولوب
له دي رنځه به روغ نه شي
بسي دياره د محبوب
د عشق هسي غالب كارده
خوار عاشق كاندي مغلوب
پخته كار عاشق هغه ده
چي خپل عشق كاندي محبوب
كه مخلوق تي عشق ظاهر شي
بسه يسي نه بولي كټب
ربه عشق مي پوښيده كړي
هم پر شرق هم پر غروب
له نقصانه عشق نگاه كړه
نفس حاضره پر شمال هم پر جنوب¹⁵
ملا امير غريب بيان كوي له عشقه
په مثال لکه مرغه اخلي حبوب¹⁶

له كامله پيالنه نوش كه په شتاب
پرهېزي شه له گنا كه اجتناب
خپل باطن كړه پاكيزه له هره حېثه
خان لايق كړه چي منظور شي دا حباب
بعضي خلگ په ظاهر ډېر آراسته وي
په باطن كي خباثت وي بي حساب

¹⁵ دانيم بيتي څلور څپي زيات دي

¹⁶ حبوب = داني . جمع يې حبوبات دي

دملا اميرديوان

بعضي خلگ په باطن سم آراسته وي
په شريعت¹⁷ وي هم ملامت هم په کتاب
دغه دواړه نقصاني په آخرت وي
چي حاضر شي په ميدان د سوال جواب
بختورده چي ظاهر باطن (بي) دواړه¹⁸
برابر د شريعت شوه د وهاب
راشه ټينگ پر شريعت شه که دانا بي
په شريعت به مفتوح شي د جنت باب
که خراغ د شريعت خدای په لاس درکړي
و بنه نور ته بي عاجز ماه و آفتاب
هغه څوک چي ردوي حکم د شرع
خلاص به نه شي د دوزخ د سخت عذاب
پت پنهان له خپله خدایه مشغولا کړه
د صدیق د سيني بوی تئ¹⁹ د کباب
کاملان مي غوصان د عشق د بحر دي
خان جهان وځني هېر غرق په درياب
پيروي د کامل وکړه که صادق يي
زموږ په لاس ده د قرآن محکم تناب
ديارلس صدي شپږو بيشته کاله وو تېر شوي
ملا امير بيان کوي له هره باب

که وصال د جانان غـ واورې په قيامت
په اخلاص وپـه تصديق وکړه طاعت

¹⁷ شريعت دلته د عوامو په شان دوه څپه بيز بايد ولوستل سي.

¹⁸ اصل: هغه بختورده چي ظاهر باطن دواړه

¹⁹ تئ = تلئ

دملا امیردیوان

په مجلس د دلبران — ووبه ورگ — شي
که دې ترک ک — دد ن — یازبب وزبنت
بې — قاده داد ن — یاهيخ باورنشته
په — مثال لکه تېزبادخي په سرعت
په دنيا پسي ه — لاکه زمانه ده
ابليس کاندي ح — رص غالب ترقناعت
دانايان مي دي مشغ — ول ديار په مينه
پروانه که د دنيا پ — ه زيان کثرت
اولياء خ — دای نازولي په دوه کونه
بنه ديدار به ور عطا ک — پي هم جنت
توکل مو پر خپل خ — دای زموږ مومانو
بې ل — ه خ — دایه تکيه نشته دراحت
بنه ت — قواو همت خوی د مسلمان ده
د شيطان تاب — عان ډک په خباث
امان را ک — پي د ابليس د بده خ — ویه
دده خ — ووی ده گ — مراهي بل فضیحت
مقصود تینگ ک — په سوا پر پرده²⁰
رضاجوی شه د بنه خ — دای هم د حضرت
محبت د خدای ن — هال پر خپل زړگي کره
اوب — وه بې په چشمه د شریعت
اسم ذات د زړه صیقل د س — الکانو
تصفیه د زړه راخي په ط — ریقت
بیابه کشف و ک — رامات درته حاصل شي

²⁰ دانیم بیټی څلور څپي کم دی.

سوا = ماسوا . او ماسوا د خدای تعالی له ذات پرته نور موجوداتو او مخلوقاتو ته وايي (غیاث)

د ملا امیر دیوان

پوشیده لــــره دا حــــال د حقیقت
تــــر عرش پــــورته دي او یازره حجاب
داخل کپري عا ر فــــان بلند همت
معرفت مي شناخت د خدا ی پر خیل طاقت ده
(ملا امیر) تعریف کــــوي د معرفت

خوار عاشقه معشوق گوره که لري استقامت
نن دي واردي که پوهېږي د قرآن په تلاوت
عوام خلق دي مجلس د علما و فقرا کړي²¹
له تاثیرې²² پیدا کپري تــــوانگري و قناعت
که راه روېې ســــم پر لار د شریعت شه
ر هروي بې شریعته دي سالک له²³ قباحت
ملحدان په زمانه کي هسي ډېر دي
هیڅ خبر په شرع نه وي نه په ترک د جماعت
موحدان مي مستقیم همبش پر جماعت وي
له بڼه خدایه وي ترسان هم له عذاب د قیامت
په لباس د حلیم پتې شه سر تر پاییه
د حلیم لباس دي هر مومن له مرتبه د شرافت
حلیم خوی د انبیاء و اولیاء دي که خبر یې
قهر غضب خوی د شیطان دي نه دي خوی د ولایت
غافلان د یاره ذکره، نقصاني په دواړو کونو
عاشقان صفت گویان د دلبرانو په دنیا هم آخرت
که تر عرش و کرسی لویه دي سینه شوه

²¹ اصل: عوام خلق دي مجلس د علما و فقرا کړي په هر دم.

او تر لاندې بیا ورته کښلې دي: د عالم مجلس کوه که ته دانا یې

²² له تاثیرې = له تاثیرې یې

²³ سالک له = سالک لره

دملا اميرديوان

سواء لله به هسي غرق سې لکه فرعون هم جاهت²⁴
 (ملا اميره) پر عمل هيڅ تکيه مه کړه فضل غواړه
 دغه لوی فضل عظيم دئ چي يې درکړ هدايت

د خوبانو سردار تئ²⁵ پاس پر اسمان خوت
 تېر تر عرش و تر کرسی پر څښتن گران خوت
 چي مشغوله پسه صلوت طبيبات شو
 هر گفتن يې درمرجان تر بنه دهان خوت
 د امت غم يې زرغون پر پاک زرگي و
 هېر يې نه و چي دربار ته د سبحان خوت
 پر دربار د حق تعالی يې قدر ډېر دئ
 وربخښلي يې امت ناز يې چلان خوت
 گفنگوی د گوی مگوی يې سره و کړ
 گوی بيان د شريعت دين يې روښان خوت
 د مگسوی خبري پتي له هر چا دي
 پاک حبيب رب منع کړئ ډېر يې زيان خوت
 طی شوه نه فلک اتلس کاله يوه شپه وه
 بې مثاله بنه مجلس د دوی تر ميان خوت
 پنځه فرض لومونځونه شب و روز شول
 که چا ترک کړه آخرت لري²⁶ تاوان خوت
 پنځه فرض²⁷ چي ادا پسه جماعت شي
 خدای رسول به شي راضي دی په نېکان خوت
 مومنانو امر ونهي ټول پر خای کړئ

²⁴ جاهت:

²⁵ تئ = تلئ (دکندهار کړدود)

²⁶ لري = لره يې ، ته يې

²⁷ فرض کلمه دلته دوي څپي بايد ولوستل سي .

دملا اميرديوان

نصیحت د (ملا امیر) پـردل و جان خوت

زمـور و تا ته دی سوالونه یا مغیث²⁸
له تا غـوارو ډک جامـونه یا مغیث
حاجتمند درتـه و لار دي بي شماره
فرياد رس يې، له تا غـوارې حاجتونه یا مغیث
حاجت زماده ستا رضا په دوارو کونو
د رضا دي طلبگار يـم په عمر و نه یا مغیث
هيڅ مقصود مي په ظاهر باطن بل نشته
ستا رضا ما خلاصوي له هر غمونه یا مغیث
ر به قطع انتظار د خـوار عاشق کـرې
رحم و کړه دیدار و کړه ته پر و کړه کرمونه یا مغیث
هر عاشق چي وي صادق په محبت کښي
تر چشمانو يې خو ناب وهي موجوده یا مغیث
و خپل یار ته سل نظره د عاشق وي په هر دم
یـو نظريې ستا دوا دئ د زخمونه یا مغیث
رد، قبول دواړه مـوقوف ستا په رضا دي
و بنده ته څه معلوم دي ستا حکمونه یا مغیث
مـومنان مي مقبولين په دوه جهان کښي
د تقوی توکل ډ پر دي اجر تـونه یا مغیث
بڼه خلعت خدای د ایمان و مور (ته) را کړئ
مور پـردا خلعت همپش کړو شکر تونه یا مغیث
پاک قرآن دي راستولئ لـوی انعام ده
پکښي ډ پر د حل حرمت دي بیانونه یا مغیث
زمور ایمان پر پاک الله هم پر قرآن هم پر رسول ده

²⁸ مغیث (دمیم په پښ) فريادرس، هغه ذات چي فرياد ورته کېږي

د ملا امیر دیوان

د(ملا امیر) پر زړه ډېر د عشق داغونه یا مغیث

په کـــوڅه کي دي ولاړ دي رقيبان کج
همپشه راتـــه قـــهر يري غمازان کج
جنگ جـــدل مي له خپل نفسه شب و روز ده
بل پـــر څنگ راتـــه ولاړ ابليس شيطان کج
په خپل فضل دي اسباب د جـــهاد راکړ
په اسم ذات ســـره و هـــمه کافران کج
د مومن زړه مي تـــر عرش عظيم لوی ده
اته برجـــه پر ولاړ د بنـــمن حيران کج
روح بادشاه عـــقل وزير ده که يې گوري
نفس شيطان ورتـــه ولاړ دي پر ميدان کج
بنه تقوی و همت و کـــړه مدت ورکړه
اته برجـــه کـــړه محکمه له نقصان کج
بيغمي هيڅ پـــه کار نه ده د د بنمن دار له²⁹
د جـــرس په شان بيدار شه هم نالان کج
که غافـــل شوي له طاعته له اذکاره
و بېر بړه لـــه دوزخه لـــه نيران کج
محکمي دا اته برجـــه په طاعت وي
د غافـــل روح (مي) بندي ده د شيطان کج
سنگـــدلان چي بېديني که سبب داده
د معصيت په رنگ يې رنگ ده دل و جان کج
هغه څوک چي تـــوبه گار شي زړه يې پاک شي
رب غفور ده هـــم رحيم ده پر عصيان کج
هر مومن چي تـــوبه گار د ما مضي³⁰ شي

²⁹ له = لره

دملا اميرديوان

له آينده و ځان ساتي له هرزيان کچ
 اول ځان تـــه نصيحت کړم بيا و بل ته
 (ملا امير) بيان وکړئ³¹ د هر تاوان کچ

عاشقان سينه سوزان غواړي قدح
 ودربارته دي ولاړنلان گريان غواړي قدح³²
 هر عاشق چي دهجران تر مقام تېر شي
 گويانوی شو پيدا، وایم نشر³³
 بې صبري راڅخه هېر صبر سکون کړ
 اوس له ډېرې تلو سې شوم سينه شرح
 په باطن کي درياب په جوش خروش ده
 پتې پنهان³⁴ يم پکښې غرق زه يم فرح
 خامکاران دي زيانکاران تر هغه وخته
 چي تميز ورمعلومېږي د نيکي هم دا قبح
 چي آهن رنگه جوش ونه که په اور کښي
 يوه کيلي کله جوړېږي چي به قلف شي په افتح
 که د عشق په اور کښي نفس سوخته پخته کړي
 د زړه نوره دي شي پورته کل زمين کاندي اوضح
 شريعت درسول باغزه يې باغبان يم
 (ملا امير) بې ډنگوي هم په ضمني هم په صرح

د فراق زهرمي نوش کړي زړه خوله تلخ

³⁰ ماضي: تېرسوی وخت

³¹ وکړئ-وکړي

³² داغزل ډېرې قافيوي نيمگړتياوي لري.

³³ نشرح يوراز نظم دئ، چي دهلک د زېږېدلو پروخت دخوشالي. په خاطر په ډله بيزه توگه وبل کېدئ.

³⁴ اصل: پتې پنهم؟

دملا اميرديوان

زمـامـزاج شـو هـفته بيـ لـکه دـبلخ³⁵
 ستا وصال زمـاد واد هـر مرض ده
 پـه کارنه لـرم دوا دهند او جلخ³⁶
 دو وصال کوخه دي کوخه دي خلاصه جانانه
 رقيبـان پـه مـخه راغلل لکه ملخ
 اوس حيران يـم چي پـر کمه به تـبر بـرم
 لاربه خلاصه پـه غره شي که پـه سلخ³⁷
 هسي گـرم ده بازار د عـاشقانو
 سـورپه نه شي دسيـاه بندپه يـخ کلخ³⁸
 و عـاشق ته بيـ ژاپـه برخه ورکړه
 تل بـه ژاپي چي پـه زړه بيـ خنجر خرخ
 هرگياـه مي پـه باران خوشحالي کاندې
 (ملا امير) ده ډـر خـوشحال په برف پـرخ³⁹

مـور و پـلار و تـه هـيڅ مه ووايه پوچ
 مـرتبه بـه دي کـمتره سي ترمچ
 پاک سبـحان بيـ بيان کـري په قرآن کـسبي
 دوالديـنو دئ حق ډـر و باسـه غچ
 بيامي حق داسـه تاذا نـوده بيـ شماره
 نـه محکم بيـ تـينگـوه لکه سپين گچ
 بيا حقونه پـر هر چا د عـلما و

³⁵ وايي دبلخ هوا يوه هفته سره بله توده وي. دلته دغه ټکي ته ضمني اشاره ده.

³⁶ په اصل کې (جلخ) ته کښلي دي: نام وطن است

³⁷ غره دمياشتي لومړۍ ورځې ته او سلخ دمياشتي وروستۍ ورځې ته وايي.

³⁸ په اصل کې (کلخ) ته کښلي دي: سردی سخت

³⁹ اصل: فرخ. خوځنگ ته بيـ بيا ورته کښلي دي: فرخ شبنم راگويند. شبنم ته خوپه پښتورځه وايي اولدته بيـ دشعري ضرورت له امله (پرخ) ليکلی دئ.

دملا اميرديوان

دنبی میراث بی وری دی پـــه پیچ
 یومون پـــریبل مومن لـــری حقونه
 بنه محبت سره کـــوئی شیطان که تیچ⁴⁰
 له کفارو بـــه همپش منازعـــه کـــرو
 له کفارو ســـره دی زمـــورددین غیچ
 که خپل شیخ که دبل شیخ ته دست بوسی کړي
 تاله فیض وبرکت لاس بی کـــره مچ
 ترکـــوه خپلـــه رضادبل دپاره
 دمومن وزړه ته گـــوره نه بی لچ
 (ملا امیر) فقیر که هـــرڅو نصیحت کړي
 دانایان خدای پـــوهولي دجاهلوده خوله وچ

که مـــرگی درلـــره راغی ژوندون هیخ
 که وصال درلـــره راغی بېلتون هیخ
 دانایان پـــه قیل وقال ډـــرڅو شحال پړي
 وجاهل ته قیل وقـــال مرگ ژوندون هیخ
 که طاعت دې پـــه مثال ریگ بیابان شي
 په ریابـــه شي برهـــم لکه گلون هیخ
 ځان صدف رنگه صفا کړه پـــه دریاب کښي
 بی دریابه سنگ کلوخ هـــم سفالون⁴¹ هیخ
 درقیمت دی پیدا کـــری په خپل صبر
 بی قیمتـــه پیسې ډـــری دمیسون⁴² هیخ

40 تیچ: دغوزار بدللو، لوبدلو آواز (پښتو پښتو تشریحي قاموس). دلته به دغوزار لوبه معنا راغلی

وي

41 سفالون = سفال = کودري

42 میسون: په معنایي پوه نه سوم. بنایي دمسیون = مسیو = بناغلی اړول سوی شکل وي. دشاعریه وخت کي ځیني اروپایي اصطلاحات (انگریزي او فرانسوي) افغانستان ته رسېدلي وه.

د ملا امیر دیوان

د مجنون د عشق خبرې چې باقی دي
ځني ورک ځان وچــهــان وهم سکون هیڅ
که مجنون غــونــدي صادق یې نن دي وارده
د لیلی د وصال غــم خوره نور غمون هیڅ
هر عاشق په خپل معشوق پسي مجنون ده
که معشوق وفا ونه کړه شــو اخون هیڅ
که عاشق یې پیروي د پاک قرآن کړه
بې له خدایه بې رسول له نور جبون هیڅ
(ملا امیر)⁴³ چې همپس ژاړې مراد یې ته یې
بې له تادي تــول باطل واره سمون هیڅ

د مخلوق پــه صفت مه شــه ارجمند
گمنامي کــړه چې دي رب کاندې پسند
که هر څولذ یذ طــعام و خورې بې یاره
هیڅ به درنه کړې په خوله وزړه کښې خوند
په مجلس کښې داشرافــو ونه ادب کړه
خبردار شــه چې اواز نه کــړې بلند
حــرکات و سکنا ت که کلمات وي
په ادب کښې احتیاط کړه که یې هوشمند
بند و بست دا خــرت کړه که دانایې
په کار نه ده دد نــیایا پر بست و بند
پر دنیا بــه پاته نه شي هیڅ وگــړې
که دمت حکم پــرو شي دخــاوند
د طاعت دي خدای در کړې اسبابونه
نفس بندي کړه د طاعت په لوی کمند

⁴³ اصل: ملا امیر محمد. مادوزن د وارنې له خاطره ونه کښې.

دملا اميرديوان

خان محکم کـــر د خپل رب و بندگی ته
په عقبا بـــه نیک و بد شي درخـــر گند
بدبختی غلبه کـــرې پر هـــر چاده
(ملا اميره) خـــان ساته له مکر و پند⁴⁴

خوک بندمه شه د دنیا پـــه زیان و سود
خپل دلبر لـــره ورتگ تاله بهـــر بود
پایمال کـــرې عاشقان جـــفاد ترکو
زه پایمال یم هـــم اسیریم هـــم مفقود
محصل دمـــرگ که در شي سهل کار ده
نه چي درومي ترا ســـمانه د عشق دود
بې وصاله خـــه ژوندون بندگي نـــه ده
دو وصال دپاره رده ســـر پر سجود
که د عـــجر بندگي کـــرې خدای قبوله
ستادرون به شي خوشبوی تـــر لونگ عود
په هـــر غـــم پسي بنادي ده آیات گوره
پاک خلیل شو په امان غـــرق شونم رود
ســـودله خدایه زیان له نفسه پیدا کـــرې
په سبب د نفس هـــلاک شوه عاد ثمود⁴⁵
سخته روخ د آخـــرت زموږ پـــه مخه
اوس باید ده دي استغفار ویل د درود

⁴⁴ په دې نیم بیتي کې (بند) د نصیحت په معنانه دئ راغلی، بلکې (مکر و پند) دواړه اصطلاحاً د چل و فریب په معنار اغلي دي.

⁴⁵ اصل: په سبب د نفس هلاک شوه عادیان هم ثمود.

عاد و ثمود: عاد د سام بن نوح (ع) له نسله وه. د دوی له پاره خدای تعالی هود (ع) ورو لېږه خودنافرمانی. له اسیته د باد په تویان هلاک سول او ثمود د حضرت صالح (ع) امتیان وه. وایي دوی دنافرمانی. له امله ټول وسوځېدل.

دملا اميرديوان

شب وروزده کوچ وباردنبـونيازمنو
لکه کوچ کوي سحاب پـه بهارزود
دغج جهازراته جوړکـړی خپل دلبرده
نه پوهېږم چي به ووزم که به غرق شم په کېود⁴⁶
وجودي وحدت⁴⁷ مقام پرمنصوراغی
خني ورک فرق دواجد هم دموجود
خواربنده ده درمانده په دوه جهانه
(ملا امير) بيان کوي خدای يې مقصود

دلبرياري کـړه ټينگه تـرپولاد
خان يې يار کـړه په زاري وپه فرياد
ترکـوه خپله رضاديار لـه پاره
په يوه نظر بـه تاکاندي اوتاد⁴⁸
ودلـبرته دي معلوم ظاهر باطن ده
که تاريخک وي که صفاوي که کساد⁴⁹
هـر سرسي چي دپاکانومجلس غواړي
خان دي پاک کـړي له هرخبته له فساد
هـره درخته چي شيرينه وي په باغ کنبني
پرمالک يې قـدر د پروي ترشمشاد
که خـوک وکاندي نظـر و حقيقت ته
بې له خدایه نـور مقصود هـمه برباد
غیرو باسـه له ميانه پـر لار سم خه

⁴⁶ دانيم بيتی دغزلي تر بحرخلور خپي زيات دي.

کېودته يې په اصل کي کنبلي دي: دريای کېود

⁴⁷ اصل: دوحده وجودي.

⁴⁸ اوتاد دخدای ددوستانو يوه ډله ده اودنړۍ په خلوروگوتو کي تصرف لري.

⁴⁹ کساد: هغه څه چي ناروا وي، يارواج ونه لري يا يې خريدارنه وي (غياث)

د ملا امير ديوان

په وصال به يې معمور شې په خپل مراد
ددنيا په جاه دي هيڅوک غلط نه شي
گاهي سپوروي پسرسمند گاهي افتاد
هغه تخت چي په هواد سليمان تئ⁵⁰
خو آخـرزيرزمين شـو بـي بنياد
ابراهيم بن ادهم چي خداي بادشاه کړ
بيا يې ترکه کړه دنيا په دين شونډاد
هر مومن دئ مبتلا په دوه مقصوده
يو ناقص ده بل کامل که لـري ياد
دانا قصص مي دئ دنيا، کامل ايمان دئ
تـه کامله ټينگوه ناقص نامراد⁵¹
کاملان چي جستجوي د آخرت کړي
نيک عمل يې دئ تـو بـه دلاري زاد
اول خـان ته نصيحت کړه بيا وبل ته
(ملا امير محمد) ژاړه په فرياد⁵²

کلمه مي ده ويلې ما پرتا محمد
چي له رويه دي پيدا شو ده دادنيا محمد
(وه) راغلي ډېر دينونه تر تا وړاندي
ستاد دين محکمي تېره تر هر چا محمد
نه زمين ونه اسمان نه عرش و کرسی
امکان نه لـري چي بر به شي تر تا محمد
خداي در کـري بلندي په دواړو کونو

⁵⁰ تئ = تلئ

⁵¹ نامراد ته په اصل کي ليکلي دي: بي فايده

⁵² اصل: ملا امير محمد ژاړه په زاري و په فرياد

دملا اميرديوان

له اوله يې پيدا کړه لويي ستامحمد
تسه سبب يې دهسه مه مسيباتو
رب سبب کړې دهسه واروسوامحمد
ستاگره پوان به ټينگوم پاکه حبيبه
ستاگره پوان مي شريعت مصطفامحمد
دوحدت په زمـانه کي توره شپه وه
تاريکه شوله زايله چي دي نورکړه تجلامحمد⁵³
چي پيدا کړ پاک سبحان نورده حبيب خپل
دمعشوق يې انعام درکړي پاک مولا محمد
ته دغيبو خزانه وي په وحدت کنيي
له وحدت را بيرون شوي پردنيامحمد
مابنده لره لازم چي تل شاکريم
چي مشغول يسم په ثنا و صفت ستامحمد
اميد و اردشـفـاعت دپاک رسول يم
که شفيع شو⁵⁴ (۲) مابه خلاص کړي له گناه محمد
پسه رحمت سره بللي پاک الله دئ
رب بادشاه کړي دجمله ووانبيامحمد
يولک خير و بشت زره دي لښکرو مقرر
ته دټولو هم سرداروي هم بادشاه محمد
ستا په دين سرې⁵⁵ منسو خه کل اديان کړه
ستار بمرحوم کړي په رشتيامحمد
ډک روی دزمين ولـه غـفـلـته ياسروره
ستاددين روښنايي شوه ترعرش بالامحمد

⁵³ دانيم بيتي د غزل تر نور و بيتو څلور څپې زيات دئ.

⁵⁴ اصل: که دی شفيع شو

⁵⁵ سرې = سره يې

د ملا امیر دیوان

عارفان چي رسېده که ولا هـوت ته
دغه فيض و برکت هـمه دئ ستا محمد
له عـدمه چي وجـود د هـستی راغی
ستاله هسته را پيدا اشـوه کل اشياء محمد
سـرچشمه يي د جـمله و و مخلوقاتو
ته آبخـوريي دا عـلی و دادنا محمد
عـالمان دي وارثان دين پـه روښانه
تـر قیامته ستاد دين دي خير خواه محمد
کافران مي تورزا غـان مخونې⁵⁶ تورو
نه ښايي پري چي به گله شي په باغ ستا محمد
ربه روی د پاک نبي زه خـوار عاصي يم
عـفوه غـوارم معتکف ستاد درگاه محمد
خدای لوی کړی په لويي تر هـر مخلوق يي
هـم تر عرش هم تر کسي هم تر سما محمد
زه فقير خـوار يم دو عاگوي د مسلمينو
هـم د وارو علما و فقرا هم اوليا محمد⁵⁷
په توحيد کښي مي صادق کـرې ستا په مينه
(ملا امير محمد)⁵⁸ دي غلام ده هم گدا محمد
محمد اسـم محضه زمـور د نبي ده
په نـگين کښي نـو شته دانبيا محمد
دهـر مومن پر زړه مر قـومه کلمه ده
(ملا امير) غـريب ده ولي وار خطا محمد

⁵⁶ مخونې = مخونه يي

⁵⁷ دانيم بيستی هم د نورو نيم بيتيو په پرتله څلور څپې زيات دي

⁵⁸ دلته بايد (امير محمد) ټول درې څپې ولوستل سي.

د ملا امیر دیوان

تخت و بخت ز مور د باد شاه دې برقرار روي
په سراج الملت والدین ده مسما محمد
ډېر دې عمر د امیر حبیب الله خان وي
تر سایه لاندې یې ناست امتیان ستا محمد
ر به اباد نائب صاحب لـرې تر ډېره⁵⁹
اخلاص کښ ده د پېشوا هم د باد شاه محمد
تل مشغول د کنده هـار په ابادي ده
اوس مشغول په نهر سراج نهر اعلی محمد
نهر سراج به خدای معمور که وخت نزدې ده
(ملا امیر) فقیر دو عاگوی ده هر سبام محمد

که له یاره پـریار راشي د وصال کاغذ
پرچشـمانو قبلوي د خان پایمال کاغذ
که عاشق لـره یې خط د قتل راشي
و عاشق ته معلـوم مېرې ډېر د خیال کاغذ
د منصور چې عشق صادق و حال یې گوره
پاس پر سردار خندان ورک و جنجال کاغذ
پایبوسی دې سخته گـرانه ده صنمه
زه به نسـمه⁶⁰ و مخ ته ستاد فال کاغذ
نادیده پـرتامین شـومه جانانه
راستولی دې خپل دوست له⁶¹ د جمال کاغذ
که مې سرو مال برهم شي ستا په مینه
(ملا امیر) مې نه غـواړي د سرو مال کاغذ

⁵⁹ له نائب خخه یې مراد د کندهار د هغه وخت نائب الحکومه سردار محمد عثمان خان دی.

⁶⁰ نسـمه = نیسمه

⁶¹ له = لره

د ملا امیر دیوان

امتي يــــم د نبي خــــير البشر سرور
ستاد ربار کښي تــــر هر چا ده معتبر سرور
له خپل نــــوره پيدا د حبيب نــــور کي
بيا پيدا ده له نور شمس و قــــم سرور
ناسوت پتــــه و د غفلت پــــه تاريخه کښي
ستا پــــه نور سره روښان کوه و شجر سرور
تــــراول اولين ده تر آخــــر آخــــرين ده
په شفاعت سره مخصوص ده په محشر سرور
ستا امت بــــه منتظر د شفاعت وي
د بخښنې نارې بــــه کاندي پرا کبر سرور
ســــتا امت به و بخښي ته به راضي شي
بيا دي بخښه د نيکانو پــــه قدر سرور
د معصيت په رنځ رنځــــوريم دواغو اړم
د (ملا امير) دوا ستا شفاعت ده ضرر سرور

ډېر راغلي ستا غــــمونه زمــــا پر سر
زه خــــو شحال يم ياره مــــه شه مرور
پيدا شوې زما صورت د غــــم د پاره
قبول کــــړې مــــا بنده پر خپل بشر
په معنا کښي لوی نعمت ده غمې⁶² مه کړې
ډېر لذت لــــري تر قند و تــــر شکر
د عشق اورچي پــــه صورت⁶³ ونه لگېږي
که تــــه تــــه وي ته به نه شي اي غريبه

⁶² غمې = غم بې

⁶³ (صورت) بايد يوه خپه ولو ستل سي

د ملا امیر دیوان

که نه ته وې نه دي زه څه برابر
 په مجلس دخو وېرويانو که ورگډ شوي
 پاکيزه به ځني ځې لکه سپين زر
 تر دوه نېهره شه⁶⁴ ورتېر هلته مجلس ده⁶⁵
 ته سامع شه دشين هي⁶⁶ د زېروزور
 ستامقصود به تاته تي وجيم⁶⁷ (۲) انعام کړي
 دامقام دهغه ده چي قبول کړي د(ده) در
 دتوحيد ترسوزن ووزه که يکتايي
 که دوتايي ځان يکتاي کړه يک بشر
 خدايه (ملا امير) عامل دخپل بيان کړي
 چي تېريزي ترتوحيد سم برابر

جفادي اور لگوي صنمه ليري کړه نار
 ودي سوم سرتريايه خودبه کومه گفتار
 شيرين گفتار دجانانکه شنیده کوم ياره
 ترسرو مال يم ورتېر که کنسېنو ست زما پرکنار
 سيمين بدن دد لبر مثل بي⁶⁸ نه وي هيڅوک
 پتن په اورتل سوځي اوس پرما خواراغي وار
 ستاد بهار بلبلان شيرين زبان دي گويان
 ليري دي گرزني زاغانو گل تي⁶⁹ نه وينم لار
 رنخوريم زما مقصود هته بي همپش موجوده

⁶⁴ په اصل کې ورته ليکلي دي: از شهر دنيا و آخرت گذر کن.

⁶⁵ په اصل کې ورته کښلي دي: مراد مجلس مشاهده ميباشد

⁶⁶ په اصل کې ورته کښلي دي: سامع قرآن شاهاشو بمع عمل صدق

⁶⁷ په اصل کې ورته ليکلي دي: تاج

⁶⁸ بي = به بي

⁶⁹ تي = ته بي

د ملا امیر دیوان

دواله تاغ—وارمه پردردی پروت یم بیمار
غمازه مه ک—په هی هی نه پېژنې خپل پردی
زه دې دښمن گ—رندی مخ له درخم په تلوار
ستادهجران تلخگی پ—رملازم شبخیزی
برمن مکن ستمی ع—اشقان هست ناقرار
ستاد وصال په هوا س—رگردان یم ترآسیا
من چه ک—نم صنما پروت یم دا ورپرانگار
ربه په روی دحبیب ما ک—رې غالب پررقیب
تویی گل من عندلیب نیست م—رابی توبکار
چند س—وزم درآتش ترا باشد این روش
من غ—لام خدمتش م—ران مارازدیار
ملا امیر هست ف—قیر م—رید شیخ کبیر
م—راتوبه برتقصیر عفو خ—واهم زغفار

خ—م زلف تو پیچ و تاب لکه م—ار
ع—اشقان هست تشنه لبه ددیدار
مجروح شد دل م—ن زدست جان ای صنم
که دیدار را ک—رې یاره زما دوا دپرهار
موس—م گل گل ، گل میشود شکوفه
غفلت مکن ای بلبل آمد بتون—وبهار
چه گناه ک—رده عاشق دل و جان برده معشوق
امانت کی میدهی ، دلبره و ک—رپه تلوار
هست خندان دل—برم ن—ظر بمن فگند
شب و روزم انت—ظار که را بنکاره شی نگار
سرگردان ش—وم دلبر استاد دیدن په هوا
دیدار بمن کن ع—طایحی دکفار وده نار

د ملا امير ديوان

(ملا امير) غلام د دلبر ستاد درگاه خاکستر
ربه زاري کومه مران زکـوچۀ دار

ستا په عشق کښي قبلـوم د خان پېغور
هيڅ باک نشته که بر منډي يم که سرتور
نام وننگ راڅخه ورک شو ستا په مينه
اوس د عشق پراس همپش يم زرین سپور
د دنيا کور که خراب شي نقصان نه ده
خدای دي نه کاندې خراب د عقبا کور
د نيکۍ په زراعت که خان کړي ستري
پاک الله به شي خوشـحاله هم غمخور⁷⁰
خووی د ترکو دئ چپاود عاشقانو
عاشقان واره مغموم په غم نسکور
رقيببان راتـه ولاړتـوره په لاس دي
نه بېرېم خدای را کړي د عشق اور
که يوزخم دخـطار ابا ندي جوړ شي
په يوه گذار هـزار کړم شل او کور
که محـرم زه د دربار دخپل اشناى شوم
په کار نه لـرم جنت حـور غلمان نور
هغه څوک چي مستغرق في الفيوضات شي
خان کړي پتـه د زمانې دشـروشور
يوگوره، يوبوله، يووينه، يوغـواره
(ملا اميره) يک بين شـه نه بي شب کور

ستاد عشق په شراب گـرم زم مست خمار

⁷⁰ غمخوړته يې په اصل کي کښلي دي: نبی علیه السلام

د ملا امیر دیوان

له ماورک خان و جـــــهان شوهم قرار
راشـــــه ونیسه خیرد عـــــاشقانو
چي حیات دي که مـــــمات دي که بیمار
ستاد عشق په رنگ مي ســـــور درون بیرون ده
نه پـــــوهېرم چي لاله شـــــوم که انار
ستاد درخـــــاوري به کرم په سترگو پوري
خپل چشـــــمان روښانوم له گرد غبار
بې تکلیفه مي نارې دي په هررنگ کښي
دهـــــو او از نغمه کړي واره وار
د تـــــوبې ونه که هر خـــــومپوه داره
ز مـــــاديار په رنگ به نه وي مپوه دار
که وفا کړې که جفا کړې مـــــراد (دي) خپل ده
ستا جفا ده سخته گـــــرانه دو فایم طمعدار
عـــــاشقانو خان سپارلی پر خپل یارده
(ملا امیره) خان سپاره پر حق ستار

خان بیغم کـــــر په له دنیا خخه لکه مـــــر
ستاد روح شـــــهبا زگذر که تر عرش لوړ
دا خلاص پـــــرمیدان باندي شه محکمه
بې اخلاصه و شیطان ســـــرې شو خور
ربه راکاندي تـــــوفیق پر طاعت باندي
د حساب په روح مامه کـــــرې په خط پر
غریبي د دنیا بنـــــه ده تېرېده کـــــرې
د محشر په روح مامه کـــــرې غریب اړ
ستاد ربارد عـــــامو خاصو ، منعه نشته
زه در تلمه رقیب کـــــرم په بد ککر

د ملا امیر دیوان

تشنه لب یـــم دوصل جامونه راکړه
ماسیراب کړه تردنمن مې کـــړه ته لوړ
چي هـــجران دي دوصل له مخه راغی
بې زحمته هنجه وړای نه شي کاکـــړ
هـــرسړی چي کسب وکاندي هلاک شي
په دهان کښي يې هـــرشى وي لکه گوړ
ستادربارده دپاکانو وډنيکانو
(ملا امير) ده گناه کار په گناه خړ

راشـــه زما دزړه همدمه وکـــړه ناز
لـــه رقيبې مې زړه تلـــخ ده لکه پياز
ستامحبت مې پت پتـــه زړه کښي وساتلی
په آخـــر راخه فاش شو دزړه راز
گـــوياني له خپله ســـوزه دهرچاده
خه به وایم زمـــاهمت شولکه باز
چي درون دچـــاپخته دعشق په اورشي
عاقبت تـــردهان وزي درپه ناز
خه بنده خـــه يې همت خـــه يې طاقت ده
چي ستادرله به درشي عـــاشق پایواز
دامید په دریاب غـــرق لکه غواص يم
در به کله په لاس راکـــړي زما دمساز
جاهلـــان مې له طاعته غافلان دي
غفلت وړي گـــويامره دي په مجاز
(ملا اميره) گـــمنامي و خاکساري کړه
خپل خـــان بوله کم ترمخ هم تر تاز⁷¹

⁷¹ تاز: یوراز حشره ده، چورچورکه (پښتو پښتو تشریحی قاموس)

دملا اميرديوان

ستا وديدته زم ساډ پرکڀري هوس
محروم مه کپر ماغريب لکه مگس
دو وصال دباغ دي سخته گرانه لارده
گرانه نه ده چي فرياد کپر دم دجرس
ستاد ديد خيال به ونه وزي زم ساله سره
که رقيب راته غونډي کپري خاروخس
سمندرنگه ساکن د عشق په اوريم
نه په مرم نه دوتول مرمه وس
ديوسف په شان بندي دغم په شاه شوم
دو وصال کاروان مي شه ډر وډ پرپس
هر مرغه چي وي ايله په هواگرزي
چي بندي شي گالوي بسند د قفس
که وصال غواړي خدمت په اخلاص وکړه
په هر دم درته حاضر فريادرس
ستاد سترگه وکتو وايستم له حاله
پر دغه حال پېژنم کس وناکس
دا يقين ده چي دم سرگ سپاره به راشي
(ملا اميره) تاله خنده خندا هوس

ستا په فضل به خلاص پرېم له خناس
تل جهاد ورسره کپر يم په هراس
زما په زړه کښي اچول د خطر وکاندي
غواړي ما کپري مسوس⁷² په ډر وسواس

⁷² مسوس: هغه څوک چي وسوسه ورلو بدلې وي.

د ملا امیر دیوان

که توفیق می خدای رفیق کر پرده باندي
 پرې بې نه ږدم بې — رگيه په خپل لاس
 چې د بنمن د چاپه کورشي حال بې⁷³ څه وي
 زما پر کور همپش ولاړ د بنمن آس
 را داخل زما په خوځونه نفس شيطان شوه
 بندگي مي په عذاب شوه وکره قیاس
 په تصدیق وپه اخلاص عبادت وکره
 ځان ساته قسوي د بنمن لـري خناس
 بنه صفا کور ره روح و زړه په ذکر و فکر
 خپل دلبر لـره ورځه صاف تر الماس
 هر عامل به جزا مومي د عمل خپل
 (ملا امیره) نیک پـرید و کره تل پاس

خدای در کورې ډېر دولت سنگ پاروس
 سـتا پـه زړه کښي مکان لکه پانوس
 د دولت دي هـوا دار ډېر د بنمنان دي
 پسې گزني کيقباد هـم د قیانوس⁷⁴
 بنه دولت لـره زنانـو ته نگاه کره
 پـر پیره شه که سردی وي که تموس⁷⁵
 تر سـه هاره بیداري کره غفلت مه کره
 که غـافل شوې پرتارغ کوي خروس
 که دي دادولت نگاه کـرته باد شاه بې

⁷³ بې = به بې

⁷⁴ کيقباد: د ايران افسانوي پاچا چې وايي سل کاله يې په خورا عیاشۍ کې پاچهي کړې وه (غیاث)
 د قیانوس: یو ظالم پاچا و چې وايي اصحاب کھف دده له بېرې له بناره وتلي و او په غار کې پټ سوي وو
 (غیاث)

⁷⁵ تموس: د گرمۍ موسم. د کندهار پښتانه تمونښ ورته وايي.

دملا اميرديوان

مقابل دي نه وينممه چين و روس
سنگ پاروس که داخل په لوی بازار کړې
خدای به درکړي خوشحالي تـر نو عروس
تکلیفات دشـر عي پند پر خپل سر کړه
(ملا اميره) بي تکلیفه لرگی نه کپړي ابنوس

په صیقل سـره گناه کـړه دزړه تراش
د توحید پـه نور غایب کـړه بد خفاش
که صادق یې امـر ونهی کـړه محکمه
په قـرآن کي نقش کـړي دئ نقاش
خـو باطله مـد عا د بنمن نه کـړي
مـد عا د بنمن دئ پـه شرعه پاش
ته آئینه دشـر ع نسه⁷⁶ و خپل مخ ته
ستا عیبونه به بـنـکاره شي بې تلاش
هـر بنده چي پـه اخلاص بندگي نه که
په قیامت بـه شرمنده وي مخ یې خراش
هـر بادشاه چي پر سپاه دولت بسیار کړي
هـر سپاهي وي تېر تر سرهـم تر معاش
(ملا اميره) دون هـمته تـر هـر چایي
هسي کم یې د دنیا تـر ادنی ماش

په حصول دمقصود تل گـرزي دروېش
پرې بـه نه زدي خپل مقصود په زړه دلرېش
ترک وهـلې ده دنیا د خدای دوستانو
تر دنیا تېر شـو و محبت د خدای ورپېش

دملا اميرديوان

بي له جذبه دوه جـــــهان كله هېرېږي
که مـــــجذوب شوې له تاپاته گاوومېش
طـــــريقه و عشق ته جذب الهي ده
ته عـــــاشق يې که رب جذب کئ⁷⁷ درپېش
که عاشق شـــــوې دغه لوی فضل درب ده
دا ســـــم ذات په تبغ زخمي زړه همېش
دخدای اسم ده ساکرتابه مسکورکړي
یک بيني ویک خو اني به کړي ستاکېش
متنفر به له مخلـــــوق ظاهر باطن شي
کع دي ياروي که اشـــــناوي که دي خوېش
بڼه بيان د جذب عشق ده مـــــومانو
(ملا امير) يې بيان وکئ⁷⁸ خيراندېش

په خپل ژوند چي خپل يار نه کړې فراموش
خپل يار بـــــوله تابه کاندې زرین پوښ
و عـــــاشق ته دمعشوق صفت شکروي
په ظاهـــــره وي آرام باطن پـــــه جوش
په خپل عشق دطاعت بار پر معشوق سپک شي
پـــــروانه که ددنيا پـــــه خريد فروش
عشق هـــــغه دئ چي پر شرع موافق وي
مخاف له شـــــريعتته شيطاني حق فراموش
نه ده چا ميندلی عشق پـــــه کسب جانه
دالباس دهغه چاده چي بي رب کاندې وروپوش
دديداردي طلبگار عـــــاشق قان واره

⁷⁷ کئ = کړئ

⁷⁸ وکئ = وکړئ

د ملا امیر دیوان

همېشه وي سرگردان گرزې مدهوش
ملا امیره (که صادق يې پسه طلب کښي
شب وروزد جفازه رکه ته نشو
همېشه بيان د عشق کړه (ملا امیره)⁷⁹
په بيان کښي دي ثواب ده نه شي خموش

زما د زړه خيال تېرېده کاندې ترعرش
ارام نه که د دنيا پرفرمانې فرش
ستاد عشق له برکته مستغني شوم
دوه جبهانه راته هيڅ شوه لکه قرش⁸⁰
راڅخه هېرده رشي خوند شي په دهان کښي
نه پوهېږم چې د اتلخ ده او که ترش⁸¹
چې د عشق په اورمي سوي دل و جان ده
جنگ آسان شود اورس⁸² هم د حبش
ستاد عشق په جامو هسي مست خماريم
دنا کس اوس منت باري هم بارکش
رقيب راتنه ولاړ ستاپه کوڅه کښي
پرورم مانوش کړي دی ستا برش
دوي چشمانې مي خلورشوي ستاپه لوري
منتظر درته ولاړيم په جنبش
توکل پر خپل خالق کړه (ملا امیره)
خپل خالق بياله تا کاندې سوال پرسش

79 اصل: ... ملا امیره فقيره

80 قرش: د يوې سکې نوم دی.

81 اصل: ... د اتلخ ده که شيرين ده که ترش

82 شاعر دلته (اورس = روس) له عامه محاورې سره سم راوړی دی.

دملااميرديوان

دخپل يار طلب کـــوه تل پـــه اخلاص
ځان غوټه کـــړه په درياب لکه غواص
عاقبت بـــه درپيدا کـــړي ترسرتېره
ته بـــه شې په دغـــه درکلان خواص
که دي ســـرله تنه بېل په غواصۍ شي
په عقبا بـــه پيدا کـــړي دسرقصاص
په طلب کښي دوصال که څـــوک فناشي
رب به ورکـــړي درجه دخاص الخاص
په تـــقوا و په اذکار زړه نـــرم کپړي
پـــه مثال لکه چي نـــرم ده رصاص⁸⁸
راشـــه پرېرډه دادنيا طلب ديار کـــړه
ته مسلـــم يې نـــه وليد بن عاص
ددنيا مـــحبت حـــجاب ده (ملااميره)
راشه ترکه دادنيا کـــړه په اخلاص

دمعشوق دربار له ځـــم لـــرمه عرض
که نـــقاب له مخه واخلي سرعوض
زه عـــاشق يم منتظر ســـتاو ديدن ته
ستا په ديد ستا پـــه رضا لـــرم غرض
که عـــطاراته ديدن کـــړي زما صنمه
زه څـــو شحال يم که وړيا وي که په فرض
بې له تامي هيڅ مـــقصود په زړه کښي نشته
پر عـــاشق باندي طلب دمعشوق فرض
عـــاشقان پـــه هجران سوي دي دلېره
ارام نه کـــړي يو ساعت پر زمين ارض

83 رصاص: قلعي (بيورازفلز).

دملا اميرديوان

هغه څو ځو ک چي توانگر په قناعت شي
زړه يې خالص شي د دنيا له سخت مرض
دانايانو لره لراشاره بس ده⁸⁴
(ملا اميره) جا هلان دي په زړه قبض

وخپل ياروت ته ژراده زمافقط
توکل پرتا، نه پرېل چاده زمافقط
بنه مي يار بنه يې ديدارده بې مثاله
ستاديدار ته ډېره تمنداده زمافقط
محروم ستاله ديداره هغه څوک دي
چي کافر وي دی د بنمن ستاده زمافقط
تل د زړه ډېگ په جوش د عشق په اور
ترچشانو مي خوناب گاه وبيگاه ده زمافقط
پخته کار عاشقان موج لکه درياب کړي
ځني ورک ځان جهان محبت پرتاده زمافقط
منصفان که انصاف وکړي په خپل ځان کښي
هيڅ منت به نه پرتاونه پرماده زمافقط
په عالم کښي منت بار شوي (ملا اميره)
د تهمت په پېټي ماته شوې ملاده زمافقط

څو به گور زمه ژوندي پردا بساط
طمع نه کورم چي پيدا به کورم نشاط
شیرين غم په غفلت راباندي تېر شو
نه مي وکړه بنه تقوا و احتياط⁸⁵

⁸⁴ اصل: ... لراشاره بس وکافي ده

⁸⁵ اصل: ... بنه تقوا و عبادت احتياط

دملا امیردیوان

دنیا خای د کوچ و بار هیخ باورنشته
وداناته ده خـرگند لکه رباط
زندگی کـرپه واره صرف په عبادت کبني
تېر بـه شې د باد په شان پرپل صراط
هیخ عـاشق به له رقیبه وېره نه کړای
که له یار سره یې نه وای اختلاط⁸⁶
د اسم ذات په تېره تیغ کـرپه زړه دو نیمه
(ملا امیره) ډېر بـه خو کړې انبساط

د عشق بار زمـپه شاده سخت غلیظ
راته جوړه تـماشاده بخت غلیظ
عـاشقانو ته یې دام دزلـفوا یبني
عاشق بند شـو تر دابند نشست غلیظ
بد عـمل راته رقیب شو زما و خان ته
نیک عمل ده زمـا و خان ته تخت غلیظ
دغه تخت مي د باد شاه پر تخت بالاده
وربې نه کـرم زمـا تخت ته بخت غلیظ
راخه هېر د یار محبت کـرپه دوه جهانه
همبش سپورد عشق پـر آس يم سخت غلیظ
نن تناب دو صـال تینگ نسه محکمه
د اتناب ده ډـر د یار مـخت غلیظ
عروه الـو ثقی رب بللی خپل قرآن ده
ته عامل شه (ملا امیره) د قرآن نوشت غلیظ⁸⁷

⁸⁶ اصل: ... که له یار سره یې نه وای سروکار و اختلاط

⁸⁷ په اصل کې ورته کنبلي دي: هرچه د قرآن نوشته شده است، همه احکام محکم است.

د ملا امیر دیوان

زه طامع يـم د ديدار لـرمه طمع
زه بلبل يـم د گلـزار لـرمه طمع
سياحـان چي سياحت پر زمين کاندې
زه سياح يـم د بهار لـرمه طمع
جوش خروش د عاشقانوپه سينه کښي
زه عاشق د فيض انوار لـرمه طمع
چي تشهيراختياروي هغه خامان دي
زه پخته د گمناميه، د قرار لـرمه طمع
نابالغ فقيران ډېر دي، پيري کاندې
زه بالغ د بنه رفـتار لـرمه طمع
په طريقت کښي نابالغ ډېر کسان دي
زه بالغ د طريقت يـم د دستار لـرمه طمع
کمينه بنده دخـداي (ملا اميره) فقيره
د تاخون په وينو سور لکه انار لـرمه طمع

دلـاله په شان زـمـاده د زړه داغ
سـتاد عشق له غـمو، نه لرم فراغ
د بلبل په شان طلب کوم د گلو
که مي ولـيداي ديار د حسن باغ
که صدف رنگه سينه شو ه د چا صافه
په صدف کښي دروښـان وي لکه چراغ
د حقيقت پـر گلستان بلبلان گـرزي
کله نـبـايي چي ورگډ به شي تورزاغ
(ملا امير) غريب درد منده ستا په عشق کښي
په وصال سرې⁸⁸ معطر کـړه جان دماغ

دملا اميرديوان

خدای دي نه کاهيخ مسلم له عشقه صاف
چي له عشقه وي خالي ، ده بي انصاف
هر مومن ايـــــمان راوړی په خپل عشق ده
د کافرو چي عشق نه و حساب نه شوه له اشرف
د جاهـــــلو رجوع کله شي و عشق ته
عاشقان دخپل زرگي کاندې طواف
له ازله قاسم کـــــري بڼه قسمت ده
کافـــــران به په عذاب مومن معاف
پرزاهـــــد و باندي سپک بارد طاعت ده
سبب داده پـــــر محفوظ بي ده عشق چاف⁸⁹
هـــــغه چاته چي طاعت مرغوب محبوب شي
داهـــــمه ده واره عشق ، و کـــــره انصاف
د زاهـــــد و کفاف قـــــوت ولايموت دي
په زيادت بي حکـــــم کېږي د اسراف
سرگـــــردان اهل دنيا دي په طلب کښي
مـــــورپه نه شي مگر خاک شوشکم ناف
خـــــدای دي صبر قناعت زما روزي کړي
(ملا اميره) لـــــه خپل نفسه کړه خلاف

که صـــــادق بي له گناه کـــــره خان حنيف
په تقوا و عبادت کـــــره نفس ضعيف
دنيکـــــان و محبت د خـــــان عادت کړه
خـــــدای دي نه کاندې گـــــمراه د چا حريف
د جاهـــــلو له صحبت به بـــــعيد گـــــرزه
په صحبت بـــــه دنيکـــــان و شې لطيف

⁸⁹ ښايي چاپ وي ؟

د ملا امیر دیوان

عشق بازي له میانه واخـــــــــــــــله که دانایې
په خپل ځان کـــــــــــــره جامه د عشق لفیف
پـــــــــــــه ویل دمحققانـــــــــــــو فـــــــــــــهم وکړه
هـــــــــــــرگفتن یې تـــــــــــــرمرجان و در ظریف
هـــــــــــــرکامل له خپله ســـــــــــــوزه تصنیف کړی
ناقابل ده (مـــــــــــــلا امیر) کـــــــــــــوي تصنیف

ماچي و خوړل ديــــــــــــار د لاس تریاق
راخڅه ورک شـــــــــــــو و وخت د صبح و د اشراق
ستاله حبه ما سیواشوه فـــــــــــــراموشه
بیا پـــــــــــــه یاد دیار شیرین دهـــــــــــــان بزاق⁹⁰
سرگردان و پای دوان شوم په عالم کنبی
د عشق آس می خابک ولید تـــــــــــــر براق
چي وصال می د دلبری په کوڅه وشو
دا خــــــــــــلاص پــــــــــــرمیدان پاته شومه طاق
له هــــــــــــغه پس خوشحالی شوله راپېښه
بیامی ولید ځان جـــــــــــــهان شومه آفاق⁹¹
په ظاهر صورت مشغول یم له عالمه
ذمیه شـــــــــــــوله بدل پـــــــــــــه نېک اخلاق
(مـــــــــــــلا امیر) ده مـــــــــــــدرس د عشق په علم
دهـــــــــــــر بیت ثواب دې⁹² ډېرشي تر عتاق⁹³

ســــــــــــتاد وصل د گلشن زمــــــــــــاشتیاق

⁹⁰ بزاق: دخولي نارو ته وايي. کله کله دخولي په معنا هم کارېږي.

⁹¹ په اصل کې ورته کنبلي دي: برهوش آدم

⁹² دې = دي بې

⁹³ عتاق: د مينځواو مريانوا آزادول

دملا اميرديوان

خه به واييم دهجران دلوي فراق
زه ترسرو ترمال و خپل جانان ته
خداي دي نه كاندي زما قول په نفاق
په ژراسره زمابوتي کاني ژاري
خلاف نه ده دمعشوق عاشق مشتاق
بد عمل زم احجاب ديار له مخ شو
ورکپده دي د حجاب په نیک اوراق
د توحيد په درياب غرق شه حجاب نشته
بنه وصال به دي روزي کاندې رزاق
د قسمت برخي و هر چاته رسپري
منتظ ورت ته ولاړ دي تمول عشاق
دوه جهان چي له تاهير شوه (ملا اميره)
خه په کار دي خراسان ملک د عراق

بي جذب الهي به خوک پيدا کړي د زړه چاک
هغه به مجذوب کړي چي بي رب که سينه پاک
عامل د شريعت شه ته خضوع و انقياد کړه
تمثيل دامرکاندي زياتي نه لري هيڅ واک
که فضل درب وشي تابه کي⁹⁴ شاه شاهان
رتبه د عشق به در شي تابه کي⁹⁵ خس و خاشاک
هغه (مي) بختورده چي دي تېر تر نام و ننگ شي
محکمه شريعت وي پخپل دين کښي وي چالاک
د عشق مثال غمی ده دوه جهان قيمت نه دي
فرض (بي) پتهپده دي چي له تانه شي بېباک

⁹⁴ کي = کړي

⁹⁵ کي = کړي

دملا اميرديوان

گوره هرزارع چي تخم خرڼه که په مخکه
حرام باندي خرمن دئ هم ثمر و هم خوراک
حال داليا و گذشته و وپسه داشان و
په درون کښې جوش خروش ودهيچانه و ادراک
خامان هغه کسان دي چي ظاهر جوش و خروش وي
نه وي دی تېرشوی ترننه سره افلاک
روح دده محبوس وي په ناسوت په ملکوت کښي
ذيقه يې سينه وي غريب گريزي گربوان چاک
خپل نفس ورتنه وایي تر تانسته (هيخ) ذاکر بل
که دی په داغلط شوتلخ يې کئ شیرين باغ ناک
بسکه (ملا اميره) خه ويل دي ترخوله خېڅي
فقيران دز ماني دي مبتلا خه ورتنه شاک

من وعن د کتاب ورک دهغه چاشي
چي د عشق دودونې⁹⁶ برشي تر د اووه سماک
درې ذکره په حديث کښي بيان شوي که خبر يې
يومي لساني دوييم قلبي دريم روجي ثناک
لساني مي لقلقه ده قلبي ذکر و سوسه ده
روحي مشاهده ده در سول په قول پاک
فرحت دروجي ډېر دئ که پورورغی سالک
پر (ملا امير) چي راغی همپشه ده فرحناک

هرمريددي خپل شيخ بولي پير کامل
تابه کاندې و مقصود ته پيرو اصل
سست يقين که مريددي دواصل و که

⁹⁶ دودونې = دودونه ئې (لوگي ئې)

د ملا امیر دیوان

دی به پاتنه معرا⁹⁷ شي بي حاصل
اول شرط دمريدي مي خپل يقين ده
که شرط ترک شي مشروط پاته شي عاطل
پرنواقص که کامل يقين خووک و که
ستاد پاره به ناقص پير شي کامل
هرمريدي و خپل شيخ ته تسليم کاندې
په دغه تسليم به شي بالغ عاقل
جماعت ورد وظيفه پرخان لازم کړه
تقوا خووی کړه دگناه نه شي عامل
دسلوک بيان مي کړي په پښتو دئ
(ملا اميره) فرق کوه دحق باطل

رانبکاره شوه داشنه ای حسن جميل
محسنات ددنيا شوه خووار و ذليل
بنايستي دد واپرو کونو سرکوزي که
چي بي وليدزماديار حسن اصیل
په کامل صفت موصوف زما دلبرده
خووک به نه وکي⁹⁸ سيالي کثير قليل
ترچشمانومي خوناب ستاله فراقه
نه په وهېرم چي قصير شي که طویل
په طلب دخپل جانان يم سرگردانه
پرې بي نه ردم که غرق شم په رودنيل
سرو مال زما فديه ترخپل جانان ده
(ملا اميره) صادق شه مه کړه تعطيل

⁹⁷ معرا: لوخ لپې

⁹⁸ وکي = وکړي

دملا اميرديوان

ستا و وصل ته حيران ده زمادل
شين توتي دگلستان ده زمادل
له فلکسه سنگ رېزي راباندي اورې
سرگردانه پرزمين هم پراسمان ده زمادل⁹⁹
خوب خندا راخخه ورک ديارپه مينه
خوډبه ژاري په طلب دخپل جانان ده زمادل
پر عاشق دمعشوق کله دلسوزي شي
دلسوزي مهرباني ته نگران ده زمادل
غم د عشق راخخه هېرکړه نورغمونه
ستاله غمه سرگردان هم نالان ده زمادل
دظاهردنمن که زرتوري په لاس وي
هيخ باک نشته په عذاب له نفس شيطان ده زمادل
بندي کړي دي دهجرپه زندان يم
متنفردله اختلاطه دانسان ده زمادل
خان ملبوس دېپې ننگيه په لباس کړه
(ملا اميره) له جهان خخه ترسان ده زمادل

دساقی له برکته ملک گلزاروینم
پررگلانود بلبلوچونهاروینم
زه بلبل ستادگلشن یوم بل گلشن خه کوم
خزان نشته ستاگلشن همپش بهاروینم
هرگلشن لره خزان شته له فلکه
په امان زه ستاگلشن له هراضراروینم
عاشقان مي بلبلان دياردباغ دي
ساکنان (مي) عاشقان زاغان فراروینم

⁹⁹ تردې نيم بيتي وروسته دوهم نيم بيتي څلورڅپي زيات دي.

د ملا امیر دیوان

نوشته مي پر محفوظ دفتر د عشق ده
تسلسل د عاشقانواريه واروينم
مومنانو مومني په عشق پيدا كړه
په عقبايي لويه گټه د ديداروينم
له ديدار خخه محروم ټول كافران دي
عشق بي نشته دوى مقهوره د قهاروينم
بسه شيرين بيان د عشق ده (ملا اميره)
راشه وخت كوتاه دئ اوس تلواروينم

خدای را كړي پاكيزه دين د اسلام
دغه رحم درحمان ده لوى انعام
جماعت مي طريقه د پاك رسول ده
خبردار شه لومونخ ونه كړي بي امام
تاركان د جماعت به شرمنده وي
په عقبابه مختورن وي هم بدنام
تل درود واسـتـغفار وايـه په ژبه
شفاعت به دي روزي شي دنبي خير الانام
توكل تقوا همپش پرخان لازم كړه
د بنمن بند كړه د خضوع په محكم دام
بيامنقاد د خپل پادشاه شه كه دانايي
محكومي ته همپشه كړه د حكام
(ملا امير) غريب دو عاگوى دهر مومن ده
خصوصاً د خپل پادشاه هر صبح وشام

ديارديد لره ورځم بي پروبال يم
له ديدنه بي شرمم بې جمال يم

د ملا امیر دیوان

زه غلام ییم بېکاره دیار په کار کښي
کم همته بد هنره بد خصال ییم
بندگي دي قبلوم پر دوه چشمانو
یاره ته مي کړه قبول زه ډېر ملال ییم
رقیبانو سرگردان کړم په عالم کښي
ستاد ربار لره درختم بند په جنجال ییم
در قیب له هـمراهی مي سل توبې دي
نادیده یار مین کړی پر شین خال ییم
کیمیاگر (دي) دکیمیا په طلب گزوي
دیار وصل زماکیمیا په قیل و قال ییم
عاشقان کیمیاگران طلب دیار کړي
که غافل شوم له طلبه بد فعال ییم
د تغیر تبدیل لار نشته زمـا و یار ته
په طلب بي دوصلت و دوصلال ییم
حیران پر مه و خان (ته) و جهان ته
ولي ورک خان و جهان شوي کمال ییم
زه منکر له بندگي د نفس شیطان ییم
(ملا امیر محمد) بنده د ذوالجلال ییم

په ظاهر غریب مـلا باطن ملنگ ییم
په اسم ذات سره خوشبویه تر لونگ ییم
لوی اقلیم د مومن زړه ده بي پایانه
وربي¹⁰⁰ نه کړم له غماز سره په جنگ ییم
که لښکر د دښمن ډېر ده هیڅ باک نشته
پنځه غشي مي په لاس ناست پر پلنگ ییم

¹⁰⁰ وربې = ور به بي

د ملا امير ديوان

پنځه غشي مي پنځه فـرض لمونځونه
 که ماتينگ کـر هـزه ولاړ ديار پرتنگ يم
 ديارتنگ مي جـماعت د پاک رسول ده
 مومنان بـي¹⁰¹ تينگـو و هـزه ناصح لنگ يم
 پاک مسجد مي ده پالنگ مورباندي ناست يو
 پرې بي نه ږدم که هرڅوپه صورت خورنگ يم
 که وصلت له ياره غـوارې لار دغه ده
 که مي تينگه کـر هـدالار بادشاه اورنگ يم
 افضل کړي خدای زمـور دين ترکل اديانو
 که عامل د شريعت شـوم هـزه خوشرنگ يم
 ستاد عشق له زخمه سور لکه سور گل يم
 عاشقان دي واره سـره ، نه چي زه رنگ يم
 دو صال طلب لازم پـرمـما غريب ده
 دهجران په اوردي سوي خـوار پتنگ يم
 هـمراهي د بي دينانو په کار نه ده
 بهتر دا چي له بي دينو څخه پرڅنگ يم
 که رویت مي په نصيب ستاله جمال شي
 خورند سـر به همپشه لکه متنگ¹⁰² يم
 د سراج الملت والدين بنه دبدبه ده
 (ملا امير) دده دو عاگوي نه د پرتنگ يم

کباب کـرې دئ زمـازره اوردهجران
 دغه اور هـجران ديار غوارم تاوان
 په عـوض کنبی وصال غـوارمه جانانه

¹⁰¹ بي = به بي

¹⁰² متنگ : کمند ته وايي (ظفر اللغات) او کمند دلومي په معنا دلته له بيت سره سر لگوي.

دملا اميرديوان

که وصال معاوضه شي نشته زيان
معشوقه له عاشقانو حجاب نه شي
دا ادب ده د عاشق معشوق ترميان
که عاشق لهره سل روح د خان پيدا شي
همگي به کي¹⁰³ فديه تر خپل جانان
په دنيا کښي بي بل حب و مقصود نه وي
کل مقصود بي وي دلبر، ژاري حيران
هغه خوک چي په نظر د معشوق نیک شي
بيا بي سرور کاندې د عشق پر آس دوان
د دنيا نام ننگ واره خني هېر شي
پروانه کړي د دنيا په سرود وزيان
کل همت بي وي مصروف ديار په حب کښي
بل حب نه کړي صادقان دي عاشقان
په بيان د عشق شيرين مي روح و جان شو
(ملا اميره) درپاشه پرسپين ميدان

ستاله غمه راته اور دئ کل زمين
بي مثال ده زماد لبر مخ بي رنگين
محبت زما و سويله ده و وصال ته
رقيبانه و راته کړي دئ کمين
بل اسباب د عاشق نشته بي له عشقه
د عشق اور په و سوي رقيب لعين
بي تکليفه هېڅ قاصد مقصود نه مومي
سرگردان دي قاصدان په زړه غمگين
اومي غوښي چي په دېگ کښي جوش ونه که

¹⁰³ کي = کړي

دملا اميرديوان

وېې نه خوړي که غني وي که مسکين
چي پخته د عشق په اور کښي عاشق نه شي
حساب نه ده په رتبه دکاملين
د خامانو خامکاري سوزو وگدا زده
تل به ژاري دی بعید وي له تمکين
په بيان د (ملا امير) هغه پوهېږي
چي سالک وي پخته کارزړه يې وي سپين

په تناب د زلفو بنديم د جانان
نه خلاصېږم که بنډمه دوه جهان
هيڅ مي وېره له رقيه غماز نه شي
پر خوان وينمه پيره د تور زلفان
شش طرفه فيوضات د جانان اوري
خالي نه ده هيڅ آفاق زمين اسمان
عاشقان همېش په غم کښي خوشحالي که
وصال غواړي پروا، نه کړي په هجران
که نن گوري تورو سپين ديار په خط کي
ته عامل شه همېشه گرز ترسان
نه حسب نه به نسب د چاپه کار شي
چي حاضر شي دمحشر په لوی ميدان
خوشحالي دنیک عمل ده ونيکانو
بد عمل به غمگيني شي دعصيان
که رضاد جانان غواړي رضا پرېږده
که جانان له تارضا شوڅه په کار حورو غلمان¹⁰⁴
درضادي طلبگاره خو اور بنده يم

¹⁰⁴ دانيم بيتی ترنور وڅلورڅپي اوږد دی.

دملا اميرديوان

(ملا امير) ده گناهـ کار غـ واري غفران

چي خالق تخليق وکئي¹⁰⁵ زمـ اذ ژوندون
بيا عاشق بي پر خـ ان کـ ږم راغي بېلتون
په خپل عشق سره طالب زه دوصال شوم
شب وروزيـ سرگـ ردان په جگر خون
نه پوهېږم زمـ ا په باب قلم څه کنبلي
چي يو غـ م وي نوشته که په زرگون
که مي ورکه خـ موب خندا شوه ستاله حبه
په کار نهـ دي د دنيا ډېر نعمتون
نـ و ر غـ مونه راخـ ه ږد يار غمو کره
يار نيولي دي له مـ خـ سل حجابون
محـ ر مات شهنـ اک شـ و ه سل حجابه
له مذکـ و ره تقـ و ا کـ نـ دي صالحون
په نصيب د عـ ا شـ قـ انـ و عـ جـ زـ و نـ يـ اـ زـ ده
ديار حـ ب د عـ ا شـ قـ انـ و دـ ه ژـ و نـ دـ و ن
تل مشغول ديار پـ ه و صل صادقان دي
سمندر غـ و نـ دي ساکن اور بي مسکون
تمام صورت مي ستاد عشق په اور کباب شو
(ملا اميره) تالـ ه اور د عـ شـ ق صابون

معشوقـ ان د عـ ا شـ قـ انـ و قـ ا تـ لـ ان
بي تقصيره ځني يـ و سـ ي د ل و جـ ان
په عالم کنبلي سرگـ ردان گريان وي
بياي قـ و ت وي دزړه وينه دخپل ځان

¹⁰⁵ وکئي = وکړي

د ملا امير ديوان

ځني ورک صبر و سکون ديار په مينه
همپشه يې او بڼه کي ځي تر دوه چشمان
بې غمي شي پرحرامه په دنيا کښي
د فراق او بڼکو تر ځان وگرېوان
دوه جـهـانه ځني هېر شي بې دلـبـره
سرو مال کـري صدقه تر خپل جانان
په کـوڅه ديار ولاړې نام و ننگ وي
مـرتـبه يې وي بلنده تـر اسـمان
په اول کښي محبت بيا گـمـنامي ده
(ملا اميره) گـمـنام شـه که يې پوهان

له هـجرانه همپش ژاړم پـه نارو
ديار ديد پر مـاشيرين ، تـرقـند مسرو
درقيب پـه محبوسـي بـه هيڅ بندنه شم
زه محبوس يـم دخپل يار پـه زولنو
چي يې تـوري زلفي بيا پر مخ خپرې کړې
عاشقان سينه سوزان په اند پښنو
رقيبان يې راتـه کښېنول په څنگ کښي
اوس مي ولي په تـکـر و¹⁰⁶ په سنگ رېزو
بـد بختي درقيب داوه لـه اوله
چي يې ذات دده پيدا کـر لـه اورو
بيا يې وکـر تـکـر پـه سجده کښي
په کار نـه شـو عبادت دډ پر کلو
رقيبان مي دښـمنان دپاک ايـمان دي
(ملا امير محمد ه) ځـغله پـه گامو

دملاميرديوان

خال دي ايڻسي دئ پــــه ميان ڪنبي دابرو
 نن مجنون غوندي عــــذاب ڪر مه ليلو
 ودر بارت هـه دي ملنگ پــــردوهه ناست يم
 ولا ڀبه نه شــــم مگر ديدرا ڪر ڀي خيالو
 منتظر دي دديــــدن لکه بلبل يــــم
 خوبه گــــر زمه محرومــــه له ڪتو
 ياره جـــــوره شڪوفه پــــه زمستان ڪر هـ
 او ڪه نه وي جان دمــــاغ مي ڪر هـ خوشبو
 جـــــدايي ديار ترخه وصال شيرين ده
 ڪه يــــوخله وصال ڪاندي نن پــــبرزو
 عاشقان دي شهــــبازان ديار په مينه
 سرگــــردان دي پرزمين پرلــــويو غرو
 ربه روي ستاد دوستانــــوممي دروري
 عاشقان ڪــــر هـ منور په انوارو
 ستاد عــــفو مقام پت له هــــره چاده
 (ملا اميره) عــــفو غواړه په زارو¹⁰⁷

زمــــاپه زړه يارد عشق اورولگاوو¹⁰⁸
 بيايي روح راخه يووړ غم بي نورولگاوو
 خوشحالي د زندگي را پوري غم شوه
 غم بي درونده هجران زور پــــر ما پورولگاوو
 د نفس باغ مي ســــتاد عشق په اورايره شو

107

په مقطع کي لږ څه تصرف سوی دئ. په اصل کي داسي وه:

ستاد عفو مقام پت له هره چاده زما دلبره

ملا اميره عفو غواړه په چراو په زارو

108

شاعر (ولگاوو) دخپلي لهجي سره سم ڪنبلې دئ اوسنی ليکدود بي (ولگاوه) دئ.

دملا اميرديوان

یک بینی یکجہتی بیا پرما زروولگا و
مجوف زرگی می دک پسه سل فکرو و
دتو حید په نور شو دک عجب بی شور و لگا و
رقیبان حیران ولا پرزما و حال ته
دتو حید نور می پیره په رقیب اور و لگا و
دمعشوق پسه طلب ستري عاشقان ده
(ملا امیر) می په طلب سرخیل گورو لگا و

راشئ مونا نو دخپل رب ثنا گو بی کو و
محکمہ پرخیل دین شو و بادشاه ته دو عا گو بی کو و
راغلی اروسان دي دوی و مور و ته حیران دي¹⁰⁹
غیرت د دین به و کړ و مور به هم پهلوانی کو و
حیات دي ز مور بادشاه و ی کل اسباب برابر وینم
قتل به کفار کړ و مور پردوی شمشیر بازی کو و
پر خلافت د چار یار دي محکم ز مور بادشاه و ی
مغلوب دي کافران شی چی پردوی مور غالبی کو و
بد بخته کافران دي نا امید له قرآن دي
فتح به خدای را کړي د قرآن مور پیروي کو و
انگریز که اروسان دي ز مور جنگ خنخه ترسان دي
مومنان ټول شیران دي اوس پردوی به چا بکی کو و
ترسان می اروسان دي دلاوره مومنان دي
غازیان منتظران دي مور دوی ته کار سازی کو و

¹⁰⁹ دامیر حبیب الله خان په وخت کي افغانستان ته دروسانو دراتگ خبره له تاریخي مدار کوسره سمه نه خپزي. دشاعر مراد به یا په سیمه کي د بلشویکي نفوذ دخپریدو خطروي اودی به بی دروس د تجاوز په نامه تعبیروي او یا به نو بردر قد باندي دروسانو پوځي تبری ته اشاره وي. دغه واقعه د غازي امان الله خان د پاچهۍ په اووم کال پېښه سوې ده (۲۷ قوس ۱۳۰۴ ش) او په دې ډول نو تر دغه کاله پوري دشاعر ژوند هم یقیني کېدلای سي؟

د ملا امیر دیوان

کفار که هر خوډ بردی د دین عقل بی هېر دی
 بی جنگه بی نه پر برد و دخپل دین مورغاوری کوو
 قاتلان که مقتولان شو که پاته پر میدان شو
 سو د منده مومنان دي (ملا امیره) مو عظمی کوو

تريوسف ډ پر بنایسته زمـوړ پیغمبرو
 ستاره ورته عاجـز شمس وقـمرو
 غلبه دنـوړیې تېره تـر هر چاوه
 په خـوبانو کښي خرگند لکه زیر لـمرو
 دو حدت له باغـه درخته رانـبکاره شوه
 نه بیې مـثل پـرزمین لکه نـبـتـرو
 دکـمال پـه مپوه پـره دغه درخته
 مـومنانومي نوش کـړی بـه ثـمرو
 شا کـران د دې مپوې به سـر بلندوي
 تورزاغان له دې مپوې خـخه کورکـرو
 مومنان دي خدای غافل په دین کښي نه کړي
 غـافلان لـه خپله دینه گاو و خـرو
 دطاعت بارچي بابا آدم پـه شاکـر
 مـومنان بی¹¹⁰ قبلوي بارد پـدرو
 مـومني ده نیکنامي د عـقبا گـته
 مـومنانو تینگه کـر په که مي ضررو
 دنبي پـردین ثابت شـه (ملا امیره)
 سپی رقیب ثابتـه نه شـو لوی خـطرو

ته آئینه دشـرع نسه¹¹¹ و خپل مخ ته¹¹²

د ملا امير ديوان

ستا عیبونه به بنکاره شي ته نیکبخته که بدبخته
 نبسه طاعت و بندگي د پاک الله کړه
 له ریا څخه ځان ساته ، نفس بدبخته
 سره اورونه دي پسه لاس د د بنمنانو
 ستا طاعت و سر و مال سوځي یک لخته
 ستا په بڼهر کښي بڼه کوته په دولت¹¹³ ډکه
 بېغم نه شي د بنمن ستاده په زړه سخته
 که ولاړ خپل کـوټه وي تر سهاره
 اوس باد شاه يې گوياناست يې پر خپل تخته
 د تقوا تبغ پسه لاس ونيسه محکمه
 درايله به کي¹¹⁴ د بنمن ستا تخت و بخته
 سرگـردانه له خپل نفسه ډ پر عالم ده
 (ملا اميره) جهادي شه مې پرېږده گرم ويخ ته

د دنيا که جستجوی پردا جهان که¹¹⁵
 که خدای هېروي آخرت لره تاوان که
 پر جـهان باندي ژړا ديار له حبه
 دا ژړا د محبت دخـدای دوستان که
 چي د عشق په تبغ يې غـوڅ د زړگي سر شي
 د فراق په اوبنکو تر ځان وگرېوان که
 د صادق عـاشق ژړا ده پخپل ځان کښي
 که مخلوق ته شي ظاهر د ځان نقصان که

¹¹¹ نسه = نيسه

¹¹² دا غزل په اصل کي د (ت) په ردیف کي . ماد(ه) ردیف ته را نقل کړه .

¹¹³ دولت دلته د دنيا په معنا راغلی دی .

¹¹⁴ کي = کړي

¹¹⁵ که = کا

دملا اميرديوان

دين دنيا سره ضدین (دي) هيڅ شڪ نشته
په يوه ځای اورا و به کله مکان که
دادنیا که پخپل فک رگلستان کړې
عاقبت به يې خراب دم مرگ خزان که
منزه دئ عشق د نفس له خوی خصلته
دامشکل ده چي دیده څوک بې چشمان که
جاهلانویه دنیا دین بدل کړي
ددنیا هر پرده نه که دین نسیان که
که دانایي پخپل سرنیسه لاسونه
وجاهل ته نصیحت پر عالمان که
ناصحان که نصیحت د دین بیان کړي
(ملا امیر) به یې قبول پر دل و جان که

محبت د خدای دوستان بې خدای نه که
په يوه زړه کښي به دوه محبت ځای نه که
په ظاهر و روي له عالم باطن له حقه
مشاهده يې له خدایه بل رای نه که
چي توانگر د قناعت په خزانه شي
هيڅ کذر به د غنیانو په سرای نه که
احتیاجي بې خپله ربه د بل نه که
روح و جان به بې له خدایه فدای نه که
عاشقان دي طالبان دیار د وصل
که واصل شي و معشوق ته وای وای نه که
په کوڅه کښي د معشوق حیران ولاړوي
خوښ خرم وي په حیرت کښي هم تلاي نه که
حال و قبال دي موافق شه (ملا امیره)

دملا اميرديوان

سالکان دي خدای خود بين خود نماي نه که

جام دمی پياپی نوش کره ما په ذوقونه
زړه مي سوری لکه نی پسه نغمو او اzone
يار زمبابې وفا پسه جفادی عالمه
نقصان کل زمماخپل دگنانه دريا بونه
يار مي گل زه بلبل پسه ژراپسي مرمه
دبلبل سينه تل ترختلي خارونه
دلبري دلجووي رهبري دي غوارمه
که ما خلاص په اخلاص کړي دغم له بارونه
ما غريب کره بعیدله شیطانه شديد
بدلوي سودايي پسه دنيا جنتونه
ما مريد کره قریب دگلشن عندليب
ستا حبيب ستا حبيب پر بنندم سر مالونه
بڼه جلال بڼه جمال شين دي خال ده صنمه
په ظهور دي خراب د کفارو ملکونه
ستا نظر شوو خنجر په مجروح مي خگر
سپين دي غاښ و انوار په روښان اسمانونه
ستا صديق ستا رفيق تر هغه و شفيق
يار غار دسردارد هجرت په مز لونه
پتولو خو بوان افضلين مي جانان¹¹⁶
به تری مه تری په آیات حدیثونه
ستا ابلق تر فارق و تپرشوی مطلق
ناز بردار ، راز کردار تر جمله حجابونه

116 دانيم بيتی په لږ تصرف را نقل سوی دئ. په اصل کي داسي و:
پتولو خو بوان پر ماگران افضلين مي جانان

دملا اميرديوان

دا بيان شـوعيان د(امير) پـه زبان
خـوش لسان درفشان دجانان صفتونه

د عشق اورمي پـرزړگي وکـړه پوښتنه
زما پر حال په چابکي وکـړه پوښتنه
شپږد اغـونه عشق را کـړي پرسينه دي
د ازخـمونه دمـرگي وکـړه پوښتنه
ورنـخـورتـه که دوا دديدن ورکـړي
زما دوا ده پر هېزي وکـړه پوښتنه
بيکاره غـلام دياريم ورتـه ژاړم
نن د غـلام پر بېکاري وکـړه پوښتنه
هيڅ حاجت زما په کار و خدمت نشته
زما ژړا يار خوښوي وکـړه پوښتنه
درقيب دلاسه ډـر پـره زـه غـمجن يم
نن زما پر غمگيني وکـړه پوښتنه
عشق جـهـاز شو گـډ يـې کـړم په محبت کښي
ته مـهـريان شه پر غرقـي وکـړه پوښتنه
(ملا امير) پـه سپينه زېره تل ژړا کـړي
راشه زما پر غريبي وکـړه پوښتنه

الماسي خنجر پـه لاس زما د دلبرده
عاشقان پـه قتلوي دا يې هنرده
چي په برخه يې خـواري د سوزگـدا زشي
خـود به ژاړي چي زخمي يې د زړه سرده
هـغـه خوک چي وي بېغم ديار له فکـره
سـړي نه ده پـه مثال دگـاو خـرده

د ملا امیر دیوان

دمحبت په اوربې سوي په کلونو
چي وصال راباندي راغي نن اخترده
غلامي مي په اخلاص دکامل وکړه
اوس ماډون شوم دکامل هسي نظرده
وخادم ته دمخدوم فيض رسېږي
هيڅ شک نشته درسول دخولې خبرده
عاشقان (بې) وديدن ته هوسېږي
ځني پاتسه نام و تنگ وسيم وزرده
صادقان ديارپه مينه هغه څوک دي
چي په لاس (بې) همپشه دعشق دفترده
عاملان دشريعت مي فايضين دي
پاک الله ځني راضي هم پيغمبرده
عاشقان ترسروم سال ويارته تېردي
چي ليدلی بې جانان په خپل بصرده
ديارميني تورکودي کړم په جهان کښي
خاکساري مي جوړه کړي پرخپل سرده
گمنامي لويه رتبه ده (ملا اميره)¹¹⁷
اختلاط دزمانې دپرشور وروشرده

که وصال داشنای غواړي روغ دغه ده
بياڅه نه شي دمـرگي سخته نارده ده
نن دي وارده چي راکب پرخپل مرکب بې
له مرکبه که شيوه شوې توره شپه ده
په تياره کښي څوک رسېږي ومقصودته ؟
لوي مثال دئ نيکي واخله لارښکاره ده

¹¹⁷ اصل: گمنامي لويه رتبه ده ملا اميره فقيره.

د ملا امير ديوان

کــمبختان مي غــافلان ديار له ذکره
 لــغزیده وي و خپل نفس ته مسخره ده
 پــر همت د زاهدانو آفرين شه
 نفس شيطان يې پــه عذاب بنه تماشه ده
 پيروي د پاک قــران مو په نصيب کړي
 چي همبش ز مورپه خــوله وردو وظيفه ده
 په نصيب مــو شفاعت د پاک رسول کړي
 پاک سبحان بې کي¹¹⁸ خوشحال کړي و عده ده
 له دې خپلي بــد بختي خخه په عذاب يم
 گيله نشته پر هــر چامي توره شپه ده
 هــر عاشق شيرين گفتن شيرين زبانه
 (ملا امير) مي درياشي ډکې¹¹⁹ ســينه ده

هغه څوک چي صادقــان وي ستاپه مينه
 محبت بې¹²⁰ همبشه پــر خپل يار وينه
 اول حال د سالک دادئ اي درو پــشه
 چي پــه حـب کي دخپل شيخ به فناه شينه
 حقيقت د حـب بې هلته ظاها ررېري
 چي د پاک رســول په شرعه عمل وينه
 دويم حال د صادق داده په محبت کښي
 چي د پاک نبي پــه حـب کښي فنا وينه
 دريم حال فنا فی الله بــولي طالبه
 بې له ياره مــا ساواکل ترک وهينه

118 بې کي = به بې کړي

119 ډکې = ډکه بې

120 بې = به بې

دملا اميرديوان

هغه عشق نه دئ بل خسه دئ دروغ وايي
چي خالي به له دې درو جو خوک وینه
هرچي لارد شريعت يې وي پرې اينبي
رهربرده شيطان اورتي¹²¹ خکوينه
که باوردي پسه آيات و حديث کپري
ملحدي پسه طريقت کني ډېره وینه
هغه خوک چي مستقيم پر شريعت شوه
پسه سپين مخ به آخرت لره ورځينه
خدايه عشق مي برابر شريعت کړي
چي مقام دم وحدى مي روزي شينه
(ملا امير) غريب صادق کړي ستاپه مينه
امان را کړي په توحيد کني له لعينه

ستادهجران په اوروسوی ارامي غواړمه¹²²
زړه مي زخمې داستاله لاسه دوايي غواړمه
دوايي وصل دجانان گنج نوري غواړمه
زه خوار مسکين یم بې تسکين زه دلجو بې غواړمه
ستاد محبت په درياب غرق صدف دري غواړمه
زه غواص تېر (يم) ترخپل سراجرت قوي غواړمه
له دواړو کونويم بېغم روشندلي غواړمه
له پخته گانومي حساب کړي گمنامي غواړمه
سيروسلوک راباندي تېرشو مقبولي غواړمه
نفس وشيطان مي د بنمان ستامهرباني غواړمه
زم مشرب دنقشبند پير مجددي غواړمه

¹²¹ اورتي = اورته يې

¹²² دې غزل ته پر سرکنبلي دي: مناجات فقير ملا امير محمد

دملا اميرديوان

تاچند به ســـــوزيمه نور محمدي غوارمه
 در عشق تو سوختيم در و صلت رهنمايي غوارمه
 عمرم عبث گذشت در طاعت عمرثاني غوارمه
 پيرمي اولادد عـــــمريار پير قريشي غوارمه
 (ملا امير) خواربي دامن گيرزي¹²³ غلامي غوارمه

په خـــــويانـــــو کني کلانه راشه راشه
 زمـــــاد زره محبه گـــــرانه راشه راشه
 پيروي دي قبلـــــوم پـــــردو و چشمانو
 ته بي نور زمـــــاد چشمانه راشه راشه
 زماد پيرنـــــور به رهبرشي ستا ترنوره
 ستانور به شي رهبره ترسبحانه راشه راشه¹²⁴
 (دا) ستانـــــورده و سيله زماو وصال ته
 تـــــه همبش پـــــرخيل رب گرانه راشه
 مـــــحبت ديار افضل تـــــردوه جهانه
 ته بي زمـــــاد زره ارمانه راشه راشه
 په کامل صفت موصوف تـــــرکل عالم بي
 باطن نـــــور ظاهر انسانه راشه راشه
 ستا امت هـــــمبشه فـــــخر په تاکاندي
 تـــــه ســـــرداري دنيا نه راشه راشه
 ډېر دي قـــــدر هم حرمت پرخيل خالق ده
 کامـــــل ميره دخـــــويان نه راشه راشه
 کمينه امتي ســـــتاييم پاک رســـــوله
 زه (امير محمد) ســـــتاد غلامانه راشه راشه

¹²³ زې = زه بي

¹²⁴ دغه بيت دري څپي زيات دئ. (هوتک)

دملا اميرديوان

عشق سرسري نه ده چي له سره دي بدرشي
محبت عارضي نه ده چي له زړه خخه بدرشي
بيان د عشق کومه و سالک ته يې بنيمه
مشتق له عشقيه دئ چي پيچان پر بل شجرشي
عشقيه مي هغه شی ده چي غالب شي پر گياه
ذات د گياه ورک شي عشقيه مي پراظهرشي
مثال دمومن داده که انصاف لري منصفه
که عشق باندي غالب شي تر گياه (بي) حال بترشي
عشق ده په دوه قسمه ته يې زده کړه اي سالکه
يومي رحمانی بل شیطانی که دي باورشي
شیطانی هغه ته وايي چي نقصان د شريعت وي
ناري تجلې ويني په غلط مي گاوو خرشي
رحمانی هغه ته وايي چي پر شرع مستقيم وي
شوارق به دانوار فيوضات باندي مطرشي
تميز ددي دوو گران دئ د خطر خای يې دغه ده
سالک به ترتيب پرې هغه خوک چي بختورشي
زه (ملا امير) فقيريم په بيتو کوم بيانونه
محناج زه دو عايم که پر ماد خدای نظرشي

بدبخته زمانه شو له طاعته غافلان دي
ودين ته يې شا کړې په دنيا پسي روان دي
بيدار شي مومنان لوی سفر لري په مخه
نکير منکر به در شي سوال جواب يې په ايمان دي
کامل که دي ايمان و هيخ دي و بره خطر نشته

¹²⁵ عشق پيچان يوراز گياه ده، چي پر نور و گلانور اتا و پرې.

د ملا امیر دیوان

راووزه ونیکۍ ته بد عمل دي دځان زیان دي
فهم وکه (ای) مومنه عاقبت دادنیا پاته
محصل دهرچا مرگ دی ځني پاته یتیمان دي
سپین زړه دي تورېرې گناهونه دي ډېرېرې
صیقل (بې) اسم ذات ده شریعت که پر اوړاندي
پنځه روځي ژوندون دی عاقبت به روانېرو
ژاره (ملا امیره) نفس شیطان دي د بنمنان دي

یوه درخته یې نهال کړه په قدرت کښي¹²⁶
څلور بناخ (بې) ورپیدا کړه په زینت کښي
هر (یو) بناخ له گوناگون مېوې څخه پرده
زاغان ځني محروم بلبان گله په وصلت کښي
بلبلان چي همپشه پر گل مین ملامت نه دي
معطريې دل و جـان په حقیقت کښي
چي بلبل غـوندي صادق په مینه نه شي
دامشکل ده چي به گـد شي په جنت کښي
ساکنان دهغي درختي هغه څوک دي
چي ترسرو تر مال تېر شي په محبت کښي
مـثال د درختي ذات د پاک حبيب ده
چا یاران یې څلـور بناخه په قربت کښي
بلبلان مي عـاشقان د خدای دوستان دي
رب ورکړې خـوشحالي په آخرت کښي
زاغان مي کافـران منکر الحق دي
محرومي شـوله ورپېښه په خلقت کښي
په اول کښي مي ابيات مـغلق ويلي

¹²⁶ داغزل په اصل کي د (نښ) په ردیف کي وه.

د ملا امیر دیوان

په آخريې معنی گوره په وضحت¹²⁷ کښي
ر به سر و مال قـربان زما تر نبي کړي
(ملا امير) غريب غلام تل په خدمت کښي
عاشقان ديار جـفا پرو فابولي
(ملا امير) فقير مغموم ده په هـجرت کښي

د خپل اشـنای ديدن له تلمه په تلوار...
زه خبر نه وم چي په مخه رقيبـان راځي
ديار دغم گـردو غبار زما پر ځان راځي
ديار له عشقه مي خوناب نن تر چشمان راځي
(را) ميسر به وصال نه شي بي ژړا عالمه
د فراق او بنکي مي بهرې پر گربوان راځي
دا دنيا که همگي گل وگلـزار شي
عـاقبت به شي فنا دمرگ خزان راځي
څه دغم ژوندون بي زما په قسمت را کړ
بي له ياره د عشق دو دمـي تـردهان راځي
زما په او بنکـو هـيڅ اثر پر جانان نه شي
زما پر حال نن په ژړا زمين اسـمان راځي
سرگـردان و پايـدوان پـردا دنيا يمه
ترک به نه کړم ستا طلب که هر څو زيان راځي
د جنت تـرگلـو زياتي تـماشه ده
چي مستغرق شم ديار فيض لکه باران راځي
که وفانه کـرې نن دژوند رـمق باقي ده
او که نه وي (ملا امير) غـريب گريـان راځي

¹²⁷ وضحت = وضاحت ، څرگندتيا

دملا اميرديوان

ستا جـــــفاده همپشه مـــــاژ پوي
رقيبان يـــــه نصيحت مـــــا خندوي
زه حيران يـــــم چي ژړا کـــــم که خندا کـــــم
نه پـــــوهېږم چي يارزمـــــا څه خوبسوي
د جـــــرس له حـــــاله حال زما معلوم شو
تـــــرخندا زما ژړا يـــــا اړ قبلوي
دادنيداژړا اـــــځا ي چي بېغم نه شې
ستاژړا لـــــره اجـــــرت ياردرکوي
دا جـــــرت حساب مي خپله زندگي ده
عـــــاقبت دصـــــورت حجاب پاره کوي
دمحشرپـــــه روځ بـــــه نیک و بدنکاره شي
دانايـــــان مي نیک پـــــه بدنه بدلوي
آئينه دزړه صفا کـــــړه له هـــــرزنگه
(ملا اميره) خداي رحـــــمان ده رحم کوي

عـــــاشقان دي بيماران پـــــه زړه زخمي
ددیدن زکات غـــــواړي پـــــه مسکيني
هيڅ حـــــاجت يې ددنیا په چاره نه وي
نه پـــــه کاريې وي جنت غلـــــمان حوري
دخپل يارديدن يې خـــــوښ تر دوه جهان وي
قاسم کـــــړي بـــــه قسمت دئ ازلي
دتوحيد دباغ مي هـــــر عاشق بلبل ده
ودې باغ تـــــه بل مـــــرغه لارنه لري
دگلانـــــوسيل بې بـــــهاره نشته
ددیدار روځ لـــــوی بـــــهاره کلمي
په نصيب دي بڼه ديدار په لـــــوی بهارشه

د ملا امیر دیوان

(ملا امیره) جنت پر پرده د دیار شه محبتی¹²⁸

**

*

*

*

*

¹²⁸ تردې غزلي وروسته دنسخې په پای کې د (زمامقصود) رکاب راغلی دئ خو نسخه پرهمدې ځای نيمگړې ده اوزه نه پوهېږم چې څو پانې به يې لوبدلې وي (م. هوتک).

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**